

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO FAKULTETO
PERSONALO VADYBOS IR ORGANIZACIJŲ PLĖTROS KATEDRA

AGNĖ ŠEIBOKAITĖ
ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ ADMINISTRAVIMAS

**SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ VEIKLA ĮGYVENDINANT VISUOTINĮ
PRIEŠMOKYKLINĮ UGDYMĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
doc. Ramūnas Darulis

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS	3
1. SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ VAIDMENS ĮGYVENDINANT VISUOTINĮ PRIEŠMOKYKLINĮ UGDYMĄ FUNKCIJŲ PASISKIRSTYMAS	5
1.1 Visuotinio priešmokyklinio ugdymo samprata ir raida Lietuvoje.....	5
1.2 Savivaldybės ir valdymo institucijų samprata ir reikšmė.....	8
1.3. Savivaldybių institucijų teisinio reglamentavimo, susijusio su priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimu, analizė.....	15
2. SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ VAIDMENS ĮGYVENDINANT VISUOTINĮ PRIEŠMOKYKLINĮ UGDYMĄ PRAKTINIAI ASPEKTAI	20
2.1. Tyrimo eiga ir rezultatai	20
2.2. Tyrimo išvados	41
IŠVADOS	43
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	44
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	45
SANTRAUKA.....	49
SUMMARY.....	50
1 PRIEDAS. EKSPERTO ANKETA	51
2 PRIEDAS. SPECIALISTO ANKETA.....	55

IVADAS

Lietuvai atgavus nepriklausomybę teko reformuoti visas šalies ūkio sritis, tame tarpe ir švietimą, jo struktūrą, valdymą. Šiuos procesus sunkino tai, kad dėl sovietinės okupacijos nebuvo išugdytos kompetencijos reikalingos strategiškai modeliuoti ūkio raidą, stigo patirties teisėkūroje, politikos formavime. Visuomenėje tebebuvo gajį nuostata, kad viskuo turi rūpintis centrinė valdžia, t. y. valstybė, todėl ši nuostata stipriai įtakojo priimamus įstatymus, kuriuose buvo siekiama nustatyti valdymo ir atsakomybės lygmenis. Pertvarkius švietimo sistemos struktūrą iškilo būtinybė atsakyti į klausimus už ką bus atsakinga valstybė, kokios funkcijos bus perduotos savivaldybėms. Valstybė prisiėmė didesniąją atsakomybės dalį už formalųjį švietimą, tuo tarpu savivaldybės - už neformalųjį.

Darbo naujumas. Autorė savo darbe nagrinėja priešmokyklinį ugdymą, kuris švietimo sistemos struktūroje yra įteisintas gana neseniai - 2003m. Lietuvos Respublikos (toliau LR) švietimo įstatyme¹ kaip naujas švietimo sistemos struktūrinis darinys – pirmoji bendrojo ugdymo pakopa, jungianti neformalųjį (ikimokyklinį) ir formalųjį - pradinį ugdymą. Todėl šio reiškinio valdymo, organizavimo, finansavimo procesuose galima atrasti daug valstybės ir savivaldybės institucijų persipynusių funkcijų. Dėl šios priežasties kyla problemų jo įgyvendinime.

Darbo aktualumas. Magistrinis darbas pasižymi tuo, kad Lietuvoje 2003 m. įteisintas priešmokyklinis ugdymas yra visuotinis, t. y. visiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir užsieniečiams, turintiems teisę nuolat gyventi ar laikinai apsigyventi Lietuvos Respublikoje, valstybės laiduojamas švietimas. Visuotinis dažnai tapatinamas su privalomuoju švietimu, už kurį atsakinga valstybė. Be to jis turi dvi įgyvendinimo alternatyvas – ugdymą ikimokyklinio ugdymo grupėje pagal priešmokyklinio ugdymo programą arba ugdymą namuose, tačiau vaikui teikiant švietimo pagalbą. Alternatyvų buvimas sukuria naujus aspektus valdant, organizuojant ir finansuojant šį procesą.

Darbo problematiškumas. Temos problematika pasireiškia tuo, kad pagal dabar galiojančius Lietuvos Respublikos (toliau LR) teisės aktus, priešmokyklinis ugdymas yra savarankiškoji savivaldybių funkcija, Tačiau pati savivaldybės savarankiškoji funkcija yra skirtingai interpretuojama atskirose savivaldybėse ir labai priklauso nuo vietos politikų – savivaldybių Tarybų - kompetencijos. Todėl pvz; šiuo metu savivaldybės Tarybai priimant

¹ Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 63- 2853.

spendimus dėl naujų priešmokyklinių grupių steigimo, jų finansavimo, ne visuomet yra šiam procesui skiriamas deramas dėmesys.

Plėtojant visuotinį priešmokyklinį ugdymą savivaldybė susiduria su sudėtingais socialiniais reiškiniais: mažas gyventojų tankis atskirose vietovėse skurdas, nedarbas, dideli atstumai iki švietimo įstaigos ir kt. Todėl norint spręsti tokias su priešmokyklinio ugdymo plėtra susijusias problemas, reikalinga šalies lygmeniu prisiimti atsakomybę už vaikų vežiojimą, nemokamą maitinimą, papildomą kitų švietimo ir socialinių paslaugų finansavimą.

Darbo tikslas - nustatyti savivaldybės institucijų vaidmenį įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti priešmokyklinio ugdymo ir savivaldybės institucijų teorinius aspektus.
2. Išnagrinėti teisės aktus reglamentuojančius visuotinį priešmokyklinį ugdymą.
3. Atlikti savivaldybės institucijų, įgyvendinančių visuotinį priešmokyklinį ugdymą, praktinės veiklos analizę.

Darbo objektas. Savivaldybių institucijų veiklos vertinimas įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą.

Darbo dalykas. Savivaldybės institucijų vaidmuo įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą.

Darbo hipotezė. Savivaldybės vaidina pagrindinį vaidmenį įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą.

Darbo struktūra. Darbą sudaro: įvadas, du pagrindiniai skyriai – pirmajame skyriuje nagrinėjama mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė; antrajame – atlikto tyrimo analizė, išvados ir pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

1. SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ VAIDMENS ĮGYVENDINANT VISUOTINĮ PRIEŠMOKYKLINĮ UGDYMĄ FUNKCIJŲ PASISKIRSTYMAS

1.1 Visuotinio priešmokyklinio ugdymo samprata ir raida Lietuvoje

Priešmokyklinis ugdymas yra naujas reiškinys Lietuvoje ir visos mintys bei idėjos pradėtos plėtoti valstybės lygmeniu – Švietimo ir mokslo ministerijos. Tenka apgailestauti, bet jokių mokslinių monografijų šia tema nėra, todėl šioje dalyje nagrinėjami įvairūs pavieniai straipsniai, programos ir įstatymai reglamentuojantys priešmokyklinio ugdymo sampratą ir raidą.

Priešmokyklinis ugdymas – visuotinis vienerių metų (išimtiniais atvejais – dvejų) trukmės ugdymas, skirtas vaikams nuo 6 metų padėti subręsti mokyklai. Priešmokyklinis ugdymas vyksta priešmokyklinėje grupėje pagal priešmokyklinio ugdymo programą. Jeigu vaikas ugdomas tik namie, tėvai (globėjai) informuojami apie priešmokyklinio ugdymo naujoves, konsultuojami svarbiais vaiko ugdymo klausimais, tėvams (globėjams) pageidaujant vaikui teikiama korekcinė ar kita specialioji pagalba.²

LR švietimo įstatyme numatyta priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą.

Priešmokyklinis ugdymas pradamas teikti vaikui, kai tais kalendoriniais metais jam sueina 6 metai. Priešmokyklinis ugdymas anksčiau gali būti teikiamas tėvų prašymu ir jeigu vaikas yra pakankamai tokiam ugdymui subrendęs, bet ne anksčiau, negu jam sueis 5 metai. Atsakingų už vaiko teisių apsaugą institucijų sprendimu atskiram vaikui jis gali būti privalomas.

Vienerių metų priešmokyklinio ugdymo programą vykdo darželiai, pradinės ir kitos mokyklos, laisvasis mokytojas ar kitas švietimo teikėjas.

Nelankančiam ugdymo įstaigos 5–6 metų vaikui švietimo pagalba teikiama Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.³

Priešmokykliniu ugdymu siekiama sudaryti sąlygas vaiko socializacijai, fizinių, psichinių ir dvasinių galių harmoningam skleidimuisi, palengvinti jam pereiti prie sistemingo ugdymo(-si) mokykloje. Institucinis priešmokyklinis ugdymas ypač rekomenduotinas labai užimtų tėvų, uždaresnėje, t. y. vien šeimos aplinkoje augantiems, tautinių mažumų ir imigrantų, specialiųjų ugdymo(-si) poreikių turintiems vaikams bei vaikams iš socialinės rizikos grupių šeimų.

² Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymo (-si) programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003. P. 4.

³ Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 63- 2853.

Priešmokyklinis ugdymas kaip reiškinys formavosi ant jau anksčiau švietimo sistemoje pradėjusių kurtis tam tikrų pasirengimui mokyklai skirtų struktūrų. Tam, kad suprasti priešmokyklinio ugdymo statusą švietimo sistemoje ir jo organizavimo bei valdymo aspektus, darbo autorė pateikia kontekstą, kuriam šis reiškinys atsirado.

Pirmosios idėjos ir užuominos apie priešmokyklinį ugdymą Lietuvoje pradėtos brandinti dar ketvirtąjį 20 amžiaus dešimtmetį. Prieškario Lietuvoje šis terminas buvo vartojamas visam instituciniam ugdymui įvardinti. 1936 m. paskelbtas Priešmokyklinio švietimo įsakymas, buvo ruošiamasi priešmokyklinį švietimą, kaip parengiamąjį etapą pradiniam mokslui, įtraukti į mokyklos sistemą. Tuomet ikimokyklinio ugdymo institucijas dažniausiai lankydavo vaikai nuo penkerių metų.⁴

Priešmokyklinio ugdymo kaip parengiamųjų mokyklai klasių idėja vėl atgimė 8 – jame ir 9 – dešimtmetyje, kai buvo paskelbtas privalomas šešiametis mokymas. Buvo atidaromos nulinės klasės, orientuotos į mokymą, o ne į vaiko brandinimą mokyklai ir turėjo reglamentuotą mokomųjų dalykų programą. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, požiūris į ugdymą pakito iš esmės, todėl šios patirties buvo atsisakyta.

1997 metais Švietimo ir mokslo ministerija atkreipė dėmesį į tai, kad dėl socialinių, ekonominių, šalies pokyčių labai išaugo tėvų pageidavimas leisti vaikus į darželius ar mokyklose steigiamas parengiamąsias klases, kad jie rengtųsi mokyklai ir įgytų bendravimo įgūdžių. Pradėti parengiamieji darbai dėl priešmokyklinio ugdymo termino įvedimo ir jo kaip reiškinio įteisavimo šalies lygmeniu. Jis pradėtas svarstyti dėl esamos ir galimos institucinės pagalbos šeimoms, auginančioms ikimokyklinio amžiaus vaikus, formų, jų plėtros ir kokybės užtikrinimo būdų.

Buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad vaikų darželiuose sėkmingai realizuojamas reformuoto ikimokyklinio ugdymo turinys, diegiami nauji į vaiką orientuoto ugdymo metodai, tačiau parengiamosiose klasėse mokyklose pagrindinė veikla buvo orientuota ne į žaidimus, o į organizuotą mokymą vedant atskirų dalykų pamokas. Todėl buvo pasiūlyta, kad priešmokyklinio ugdymo sąvoka pakeistų tuo metu vartojamą parengimo mokyklai sąvoką. Nauju terminu siekta didesnės ikimokyklinio ir pradinio ugdymo sanglaudos, taip pat keisti išlikusias iš sovietmečio nuostatas į ugdymo paskirtį. Darbo autorė mano, kad toks sąvokų keitimas turėjo įtakos ir tam, kad vietoje parengiamosios klasės atsirado vieningas priešmokyklinės grupės (nepriklausomai nuo jos buvimo vietos) pavadinimas. Priešmokyklinė grupė kaip ir ikimokyklinio ugdymo grupė savo veiklą turi grįžti sociakultūrine vaiko brandinimo mokyklai kryptimi.

⁴ Priešmokyklinis ugdymas. Pirma knyga. Straipsnių rinkinys - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002. P. 6.

Darbo autorė atkreipia dėmesį į tai, kad 1997 m. ugdymo įstaigos negalėjo patenkinti apie 40 % tėvų prašymų priimti vaikus į ikimokyklinės įstaigas, 1998 m. šis skaičius dar labiau išaugo.⁵

Įvertinus susidariusią situaciją ir ekonomines šalies galimybes nuspręsta institucinio ikimokyklinio ugdymo problemas bei vaikų ruošimąsi mokyklai plėsti įteisinant priešmokyklinių grupių steigimą ne tik mokyklose, bet ir kitose šio amžiaus vaikams pritaikytose vietose: darželiuose, kultūros, sveikatos priežiūros paslaugas teikiančiose įstaigose. 1998 – 1999 mokslo metų bendrojo lavinimo mokyklų ugdymo planuose, patvirtintuose švietimo ir mokslo ministro, atsiranda priešmokyklinio ugdymo grupės veiklos planas. Ieškoma būdų, kaip spręsti ikimokyklinio ugdymo problemas.

2000 m. Švietimo ir mokslo ministro įstatymu buvo patvirtinta priešmokyklinio ugdymo koncepcija.⁶ Anot magistrinio darbo autorės, ši koncepcija tapo esminiu teisės aktu, nusakančiu priešmokyklinio ugdymo tikslą, pagrindines nuostatas, įgyvendinimo principus, bendruosius ugdomosios aplinkos, pedagogo reikalavimus, valstybės ir savivaldybių išpareigojimus. Koncepcijoje priešmokyklinis ugdymas įteisinamas kaip visuotinis. Visuotinis – tai visiems prieinamas vienerių metų trukmės institucinis vaikų nuo 5 metų ugdymas (priešmokyklinio ugdymo grupėje), kuriuo tiesiogiai rūpinasi valstybė. Namuose ugdomiems penkiamečiams teikiama informacinė, pedagoginė, psichologinė ir kita kokybiškam ugdymui reikiama švietimo pagalba, kurios finansavimas yra lygiavertis priešmokyklinio ugdymo priešmokyklinėje grupėje sąnaudoms. Visuotinis – tai nereikia privalomas. Tėvams (globėjams) paliekama teisė spręsti, ar jie nori leisti vaiką į priešmokyklinę grupę, ar patys ugdyti namuose iki mokyklos, bet valstybė ir vienu ir kitu atveju remia šį ugdymą teikdama nemokamas švietimo paslaugas.⁷

Koncepcija davė impulsą peržiūrėti Lietuvos švietimo sistemos struktūrą, koreguoti LR švietimo įstatymą. Priešmokyklinis ugdymas įteisinamas 2003m. švietimo įstatyme kaip savarankiška švietimo dalis, kaip vaikų neformalus švietimas nuo 6 – 7 metų.

Šiuo metu priešmokyklinio ugdymo grupes lanko virš 72% šešiamečių.⁸ Didžioji dalis nelankančiųjų priešmokyklinės grupės vaikų gyvena socialinės rizikos ar socialinės atskirties sąlygomis, todėl atėję į pirmąją klasę iš tokios aplinkos jie patiria adaptacijos mokykloje problemas, jiems sunku patirti mokymosi sėkmę. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2006 – 2008 m. programoje

⁵ Priešmokyklinis ugdymas. Pirmą knygą. Straipsnių rinkinys - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002. P. 7.

⁶ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2000 metų lapkričio 9d. įsakymas Nr. 1374 „Priešmokyklinio ugdymo koncepcija“ // Valstybės žiniuose neskelbta.

⁷ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2000 metų lapkričio 9d. įsakymas Nr. 1374 „Priešmokyklinio ugdymo koncepcija“ // Valstybės žiniuose neskelbta.

⁸ Švietimo ir mokslo ministerijos veiklos ataskaita, 2005 // http://www.smm.lt/svietimo_bukle/ataskaitos.htm; prisjungimo laikas: 2006 – 05 – 18.

numatyta plėtoti visuotinį priešmokyklinį ugdymą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad priešmokyklinis ugdymas nevienodai prieinamas skirtingose savivaldybėse, skirtingų visuomenės sluoksnių šeimų vaikams, todėl plėtojant priešmokyklinį ugdymą prioritetiškai turėtų būti daugiau dėmesio skiriama socialinei rizikai, socialinei atskirčiai mažinti. Tai sudarytų sąlygas visiems vaikams turėti lygias galimybes pasirengti mokytis pagal pradinio mokymosi programą, mažinti skurdo, socialinės rizikos ir kitų neigiamų socialinių veiksnių įtaką vaiko mokymuisi ir tobulėjimui. Dalyvavimas priešmokykliniame ugdyme sukurtų prielaidas sėkmingam kiekvieno septynmečio vaiko mokykliniam startui. Tai dera su Europos Sąjungos šalyse pasiteisinusia praktika – kuo anksčiau vaikams sudaryti galimybes dalyvauti švietime.

Darbo autorė atkreipia dėmesį į tai, kad priešmokyklinis ugdymas yra pakankamai naujas pedagoginis terminas, naujas reiškinys tiek pedagoginės, tiek visos visuomenės gyvenime. Dėl naujumo jo įgyvendinimas ir plėtra susiduria su įvairiomis kliūtimis: statuso, finansavimo, atsakomybės ir kt. Šalies, savivaldybių politikai, specialistai, pedagogai, tėvų bendruomenės įvairiai interpretuoja šią sąvoką, turi skirtingas pozicijas dėl šio reiškinio plėtos.

Autorė mano, kad svarbu įvairiais valdymo lygmenimis susitarti ir vieningai suprasti priešmokyklinio ugdymo paskirtį, jo vietą ir naudą asmens gyvenime. Priešmokyklinukas – tai dar ne mokyklinio amžiaus vaikas, jam dar tik šešeri, todėl ugdymo aplinka, metodai, pedagogo nuostatos turi būti glaudžiai siejamos su ikimokyklinio ugdymo specifika, sudarant optimalias sąlygas natūraliam vaiko brandinimui, o ne organizuotam rengimui mokyklai. Dėl šių priežasčių siektina priešmokyklinį ugdymą organizuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigose (lopšeliuose – darželiuose, darželiuose), mokyklose-darželiuose ir, tik nesant sąlygų - mokyklose ar kitose patalpose. Tačiau tai anaiptol neturėtų reikšti, kad priešmokyklinio ugdymo sukuriama pridėtinė vertė asmens tolimesniam mokymuisi yra mažesnė nei ta, kurią sukuria mokykla. Norint įgyvendinti šias nuostatas reikalinga daug dėmesio skirti įvairiais būdais informuojant visuomenę apie priešmokyklinį ugdymą, apie tai, kokią pridėtinę vertę jis sukuria ir kaip tai atsiliepia tolimesniems vaiko mokymosi pasiekimams.

1.2 Savivaldybės ir valdymo institucijų samprata ir reikšmė

Savivaldybių institucijų sąvoka ir funkcijos labai persipina su valstybės institucijomis ir jų atliekama veikla. Lietuva šiuo metu patiria tam tikras metamorfozes valdyme, t.y. siekiama decentralizuoti valdymą, todėl darbe yra būtina aiškiau apsibrėžti šių dviejų sąvokų – valstybės institucija ir savivaldybių institucija - reikšmę ir svarbą.

Svarbu įvardinti kaip darbe bus suprantama institucijos sąvoka ir kaip ji siesis su valstybės ir savivaldybių atliekamomis valdymo funkcijomis.

Vienas iš dažniausiai vartojamų terminų - institucija – socialinių padėčių ir vaidmenų visuma, kurios paskirtis tenkinti tam tikras visuomenės funkcijas.⁹ Pagal N. Smelser instituciją apibūdina:

- nusistovėjęs normų ir vertybių modelis;
- visuomenės organizavimas ir socialinių funkcijų atlikimas.

Kalbant apie institucijos apibrėžimus kyla daug sunkumų ją apibūdinant, nes anot autorių, nagrinėjančių šį reiškinį, institucija ir organizacija yra daugeliu aspektų tapatūs reiškiniai.

P. Parson nuomone, svarbu iškelti instutualizacijos proceso sąvoką, kuri vyksta pagal tam tikrą schemą:

1. Sistemoje veikiantys veikėjai patenka į įvairiausias situacijas, kuriose jie priversti sąveikauti.;

2. Sąveikų trukmę ir pobūdį nulemia veikėjų poreikių struktūra ir kultūrinių fenomenų (kalbos, simbolių, vertybių ir normų) interiorizacijos lygis;

3. Pagrindinės socialinės sistemos normos susiformuoja tada, kai veikėjai išmoksta derinti savo orientacijas, atsižvelgdami į vaidmenų pasirinkimą, paskirstymą ir dinamiką;

4. Normos nors ir būdamos sistemos veikėjų tarpusavio konvencijų rezultatu, toliau lieka ribojamos išorinės kultūrinės aplinkos¹⁰.

Tačiau, Z. Bauman pateikia kitą institucijos apibrėžimą - „Valstybė” kaip tik ir buvo suprantama kaip institucija, teigianti turinti įstatyminę teisę ir galinti pasigirti, jog turinti pakankamai išteklių nustatyti ir įtvirtinti taisykles ir normas, suvaržančias tam tikroje teritorijoje gyvenimo tėkmę.¹¹

Kaip matyti iš P. Parson ir Z. Bauman apibrėžimų institucija yra tam tikra organizacija, kurioje yra apibrėžtos visuomenei priimtinos normos, taisyklės, kurios galioja tam tikroje teritorijoje ir visuomenės veikėjai privalo jų laikytis. Iš to seka, kad Lietuvoje yra tam tikros institucijos, kurios nustato tas normas. Kiekvienoje demokratinėje valstybėje egzistuoja valstybės valdymo institucijų sistema, kuri apima visas valstybės valdymo institucijas. Nuo seno skirstymas valdymo institucijų į leidžiamąsias, vykdomąsias ir teisine institucijas turi užtikrinti, kad valstybės institucijos tinkamai spręstų visuomenės problemas, laikantis tam tikros valdžios galios subordinacijos ir vienoms

⁹ Smelser N. Sociology, New- Jersey, Prentice Hall, 1988 (leidimas rusų kalba) –Maskva: Feniks, 1994.

¹⁰ Parsons, Talcott. 1951. *The Social System*. Free Press // http://en.wikipedia.org/wiki/Talcott_Parsons; prisijungimo laikas: 2006- 07 –15.

¹¹ Bauman. Z. Globalizacija:pasekmės žmogui.Vilnius: Strofa, 2002. P. 87-108.

kontroliuojant kitas. Tačiau norint užtikrinti, kad bendra vykdoma politika šalyje pasiektų kuo daugiau žmonių, kad būtų kuo didesnis efektas ir neliktų tik biurokratų kalbų objektu, būtina kalbėti apie vietinės valdžios institucijas.

Lietuva yra unitarinė valstybė ir atskiros teritorijos dalys neturi valstybinių darinių elementų, tačiau demokratinės valstybės valdymas negali būti sutelktas vienos ar kelių institucijų atstovų rankose ir vykdomas vien centralizuotai. Todėl vykdoma decentralizacija ir kai kurios centrinės valdžios funkcijos perduodamos savivaldybėms, kurioms vadovauja išrinkti atstovai (taryba).

Savivaldybės sąvoka turi ne vieną apibrėžimą ir kiekvienas autorius pabrėžia vis skirtingus bruožus ar elementus.

Darbo autorė vartoja A. Astrausko iškeltą savivaldybės sąvoką. Pasak jo, „savivaldybė – teritoriniu pagrindu organizuota politinė žmonių bendruomenė (ypatinga socialinė grupė) ir vaidina išskirtinį vaidmenį valstybės teritorijos administraciniame vienetė“¹².

Kitų autorių nuomonė panaši „savivaldybė – tai valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio gyventojų bendruomenė turi valstybės laiduotą savivaldos teisę“¹³. Pagal vietos savivaldos pagrindu įstatymą – „tai administracinio teritorinio vieneto gyventojų visuma su jų formuojamais valstybinės valdžios ir valdymo organais“¹⁴.

Nagrinėjant savivaldybės apibrėžimą, galima teigti, kad savivaldybė –įvardijama kaip valstybės administracinis vienetas, turinti vietos savivaldos įgaliojimus ir atstovaujanti vietos bendruomenės interesus. Šia samprata vadovujamasi darbe nagrinėjant savivaldybių reikšmę.

Vietos savivalda reiškia, kad vietos institucijos pagal įstatymus turi teisę ir gali tvarkyti ir valdyti pagrindinę viešų reikalų dalį, tenkinti vietos gyventojų interesus už tai prisiimdamos visą atsakomybę.

LR Konstitucijoje vietos savivalda įtvirtinama kaip savaveikšmiškais pagrindais veikianti vietos viešojo administravimo sistema, kuri nėra pavaldi valstybės valdžios institucijoms. Konstitucijos normų analizė leidžia išskirti šiuos konstitucinius vietos savivaldos principus: atstovaujamajai valdžiai, savivaldybių veiklos laisvės ir savarankiškumo pagal įstatymų apibrėžtas ribas, savivaldybės ir valstybės interesų derinimo.¹⁵

Pagal Savivaldos įstatymo 2 str. nurodoma, kad vietos savivalda – tai „valstybės teritorijos administracinio vieneto – savivaldybės teisė laisvai ir savarankiškai tvarkytis pagal LR Konstituciją

¹² Astrauskas A. Vietos savivaldos, savivaldybės valdžios samprata – Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 2002.P 17.

¹³ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 55 – 1049.

¹⁴ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1990, Nr. 34 – 823.

¹⁵ Birmontienė T. Jarašiūnas E. Kūris E. Lietuvos Konstitucinė teisė – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, P. 799.

ir įstatymus per administracinio vieneto nuolatinių gyventojų tiesiogiai išrinktų atstovų savivaldybės tarybą bei jos vykdomąsias institucijas.¹⁶

Savivaldybės pagal LR Konstitucijos bei kitų įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai. Konstitucinis vietos savivaldos institucijų savarankiškumas pasireiškia tuo, kad pagal savo kompetenciją jos gali laisvai reikšti iniciatyvą ir priiminėti sprendimus. Savivaldybių priimtas teisėtas sprendimas neturi būti derinamas ar tvirtinamas valstybės institucijų ir negali būti pakeistas administracine tvarka. Bet tai nereiškia, kad jos turi nepaisyti valstybės ir savivaldos interesų derinimo principo.

LR teritorija yra suskirstyta į dviejų lygių administracinius vienetus:

- apskritis;
- savivaldybės.

Aukštesnysis (antrojo lygio) administracinis vienetas – apskritis. Apskričių yra 10.

Jos įgyvendina Vyriausybės regionų politiką.

Savivaldybės yra žemesnysis (pirmojo lygio) administracinis vienetas, kuri valdo jos gyventojų bendruomenės išrinktos savivaldos institucijos – tarybos. LR teritorija padalinta į 60 savivaldybių. Savivaldybės savo teritoriją gali skirstyti į dar smulkesnius vienetus – seniūnijas.

Savivaldybė taip pat kaip institucija gali turėti savo struktūrinius vienetus, kurie magistrės darbe yra įvardinami kaip savivaldybės institucijos. Savivaldybės institucijos įgyvendindamos savo veiklą atsako už tam tikrų funkcijų atlikimą, svarbiausios iš jų:

1. socialinių paslaugų: tai švietimas, socialinė apsauga, sveikatos priežiūra, kultūra ir laisvalaikio organizavimas. Tai butų - ikimokyklinių vaikų ugdymas, kaimo bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių, gyvenančių toli nuo mokyklos, nemokamo pavėžėjimo į mokyklas ir į namus organizavimas, mažas pajamas turinčių šeimų vaikų nemokamo maitinimo organizavimas visų tipų bendrojo lavinimo mokyklose.
2. komunalinių paslaugų: tai būsto aptarnavimo paslaugos, vandens tiekimas ir nuotekų šalinimas, viešasis transportas, vietinės reikšmės kelių ir gatvių tiesimas, tvarkymas ir priežiūra.

Norint išsiaiškinti kas konkrečiai savivaldybėje atlieka savivaldybės institucijos funkcijas, būtina atskirai panagrinėti atskirų savivaldybės padalinių veiklą.

Savivaldybę – pagal vietos savivaldos įstatymą (instituciją plačiaja prasme) – sudaro:

1. atstovaujamoji institucija – savivaldybės taryba;

¹⁶ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 55 – 1049.

2. vykdomosios institucijos:

- valdyba
- meras
- administracija (seniūnijos ir administracijos padaliniai kaip pvz. Švietimo, Socialinių reikalų, Sveikatos ir kt. skyriai).

Šios institucijos turi vietos valdžios ir viešo administravimo teises bei pareigas. Savivaldybės institucijos yra atsakingos už savivaldos teises ir savo funkcijų įgyvendinimą bendruomenės interesais.¹⁷

Pagal Konstitucijos 119str. 1 dalį savivaldos teisė įgyvendinama per savivaldybių tarybas (toliau taryba)¹⁸. Vadinasi, vykdomieji organai negali pakeisti arba pajungti sau savivaldybių tarybų. Vykdomųjų organų įgaliojimai negali dominuoti savivaldybių tarybų įgaliojimų atžvilgiu, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį savivaldybių taryboms atskaitingi vykdomieji organai būtų prilyginti juos sudariusiems savivaldybių taryboms. Juo labiau tokio, pagal kurį savivaldybių tarybų įgaliojimus varžytų jų sudarytų ir joms atskaitingų vykdomųjų organų įgaliojimai arba pagal kurį savivaldybių tarybos netektų galimybės kontroliuoti savo sudarytus ir joms atskaitingus vykdomuosius organus. (Teisės aktuose vietoj žodžio „organas“ dažniausiai vartojama sąvoka „institucija“, todėl šios abi sąvokos suprantamos kaip tapačios).

Taryba kaip atstovaujanti institucija turi įgaliojimus, kurie numatyti Vietos savivaldos įstatymo 17str.¹⁹, pateikiamos svarbiausios funkcijos:

1. tvirtina savivaldybės tarybos veiklos reglamentą;
2. renka ir atleidžia merą;
3. sudaro savivaldybės valdybą;
4. mero teikimu tvirtina savivaldybės administracijos struktūrą, administracijos nuostatus ir darbo užmokesčio fondą;
5. tvirtina savivaldybės biudžetą;
6. tvirtina savivaldybės socialinės ir ekonominės plėtros programas;
7. priima sprendimus dėl biudžetinių ir kitų įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo;
8. teikia valstybės institucijoms pasiūlymus dėl savivaldybės teritorijoje esančių jų padalinių veiklos. Prireikus, savivaldybės tarybos veiklos reglamento nustatyta tvarka išklauso šių padalinių vadovus.

¹⁷ Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas. Antrasis leidimas 2002 02 25. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002. P. 496.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33 – 1014.

¹⁹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 55 – 1049.

Taigi iš šių funkcijų matyti, kad taryba atlieka labai svarbų darbą savivaldybėje ir nuo jos sprendimų priklauso kokia kryptimi bus vykdoma savivaldybės vietinė politika.

Taryba iš savo narių sudaro kolegialią vykdomąją instituciją – valdybą. Tačiau 2003 m. vasario 25d. įsigaliojus Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymui (nauja redakcija) vietoj dviejų vykdomųjų institucijų valdybos ir mero – savivaldybėse įsteigta viena vykdomoji institucija – savivaldybės administracijos direktorius. Savivaldybės direktorius yra ne tik vykdomoji institucija, bet ir savivaldybės administracijos (įstaigos) vadovas. Jis pavaldus savivaldybės tarybai ir atskaitingas merui.

Savivaldybės administracijos direktorius, kaip vykdomoji institucija vykdo šias pagrindines funkcijas:

1. tiesiogiai įgyvendina įstatymus, vyriausybių ar savivaldybės tarybos sprendimus, gali kreiptis į valstybinio administravimo subjektus, leisti įsakymus, privalomus savivaldybės administracijos struktūriniams bei struktūriniams teritoriniams padaliniais – seniūnijoms ir į struktūrinius padalinius neįeinantiems valstybės tarnautojams bei jam priskirtos kompetencijos klausimais savivaldybės gyventojams ir kitiems savivaldybės teritorijoje esantiems subjektams.
2. tiesiogiai ir asmeniškai atsako už įstatymų, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje jo kompetencijai paskirtais klausimais.
3. kaip įstaigos vadovas prižiūri, koordinuoja, organizuoja, savivaldybės administracijos veiklą.

Meras yra vykdomoji savivaldos institucija. Jo darbą reglamentuoja tarybos patvirtinti nuostatai, svarbiausios funkcijos:

1. atstovauja savivaldybei Regiono plėtros taryboje ir turi sprendžiamąjo balso teisę sudarant ir įgyvendinant regiono plėtros programą;
2. nustato ir sudaro tarybos posėdžių darbotvarkes, šaukia tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja.
3. administruoja savivaldybės asignavimus arba įgalioja tai daryti savivaldybės administratorių.
4. per savivaldybės administratorių vadovauja savivaldybės administracijos struktūriniams ir struktūriniams - teritoriniams padaliniais.
5. organizuoja vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrąjį lavinimą, ikimokyklinį vaikų ugdymą, vaikų ir jaunimo papildomą ugdymą;
6. organizuoja socialinių paslaugų ir kitos socialinės paramos teikimą.

Nagrinėjant administracijos direktoriaus ir mero funkcijas, matosi tendencija, kad meras savo tam tikras funkcijas perduoda administracijos direktoriui ir taip išsina, kad meras turi mažiau įgaliojimų, nes jis jas deleguoja kitiems. Tuo tarpu nauja administratoriaus direktoriaus pareigybė suteikia nemažai įgaliojimų vykdant veiklą savivaldybės administracijoje ir pačioje savivaldybėje.

Kalbant apie savivaldybės administraciją kaip instituciją, jos veiklą ir struktūrą pagal savivaldybės poreikius nustato taryba, ir kaip minėta, administracijos vadovas yra administracijos direktorius.

Metodiškai savivaldybėms vadovauja ministerijos pagal atskiras sritis. Tai įtvirtinta ministerijų nuostatuose, kuriuos tvirtina Vyriausybė. Švietimo ir mokslo ministerija koordinuoja savivaldybių administracijų švietimo padalinių veiklą, skiria savo atstovą į pretendentų į švietimo įstaigų vadovų pareigas atrankos komisijas, tvirtina pavyzdinius švietimo įstaigų nuostatus, rūpinasi kuo didesniu ikimokyklinio ugdymo prieinamumu, teikiamų švietimo paslaugų kokybe, vaikų neformaliojo švietimo plėtojimu.²⁰ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija koordinuoja vaiko teisių apsaugos ir socialinės politikos įgyvendinimą, teikia metodinę paramą miestų ir rajonų savivaldybėms, skiriant socialines išmokas ir kompensacijas.²¹ Taigi galime teigti, kad ministerijos teikia pagalbą savivaldybėms, padeda suprasti ir įgyvendinti ministerijos vykdomą politiką.

Savivalda Lietuvoje grindžiama keliais principais, kurie padeda atskleisti savivaldybių svarbą ir būtinumą. Kaip ir kiekvienoje demokratinėje valstybėje savivaldybės atsako savo rinkėjams, priima bendruomenės gyventojus tvarkant viešus savivaldos reikalus. Svarbus institucijų skaidrumas, priimtų sprendimų teisėtumas ir žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimas, ir gerbimas.

Autorės nuomone yra labai svarbu, kad savivaldybės institucijos paisytų visų šių principų, nes tai turi didelę reikšmę bendrai Lietuvos politikai ir įtakoja savivaldai patikėtų sričių plėtrą bei teisės aktuose nustatytų funkcijų įgyvendinimo kokybę. Taip pat yra svarbus aiškus valstybės ir savivaldos institucijų funkcijų atskyrimas, tinkamas institucijų administravimas, koordinavimas ir valdymas.

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998m. liepos 21d. nutarimas Nr. 914 “Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų patvirtinimo” // Valstybės žinios. 1998, Nr. 67 – 1952.

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998m. liepos 17d. Nutarimas Nr. 892 “ Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo” // Valstybės žinios. 1998, Nr. 66 – 1916.

1.3. Savivaldybių institucijų teisinio reglamentavimo, susijusio su priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimu, analizė

Atsižvelgdama į tai, kad LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas įteisina priešmokyklinį ugdymą kaip neformalų vaikų švietimą,²² o pagal LR vietos savivaldos įstatymą ši sritis priskirta savarankiškai savivaldybių funkcijai, darbo autorė šioje dalyje sieks apžvelgti teisės aktus, kurie įgalina savivaldybės institucijas vykdyti priešmokyklinį ugdymą, analizuos esamos teisinės bazės pakankamumą ir veiksmingumą.

Darbe aptariami teisės aktai, kuriuose šalies lygmeniu reglamentuojamas savivaldybių institucijų vaidmuo įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą:

LR švietimo įstatymas;

LR vietos savivaldos įstatymas;

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos;

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa;

Įsakymas dėl rekomendacijų savivaldybėms dėl centralizuoto vaikų priėmimo į švietimo įstaigų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes;

Bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašas bei kiti švietimo ir mokslo ministro patvirtinti Švietimo įstatymą palydintys teisės aktai.

Teisės aktų analizė autorės darbe atlikta vertinant tokias su priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimu susijusias sritis:

- prieinamumas;
- finansavimas;
- valdymas;
- kokybės užtikrinimas.

Išanalizavus du pagrindinius teisės aktus - LR švietimo ir LR vietos savivaldos įstatymus vietos savivaldos institucijų vaidmens priešmokyklinio ugdymo prieinamumo klausimu, autorė nustatė, jog LR švietimo įstatymo 44 straipsnio 1 punktą teigia, kad savivaldybės taryba ikimokyklinio, kitas neformaliojo švietimo mokyklas reorganizuoja, likviduoja ar pertvarko savarankiškai, bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklas, pagalbą

²² Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 63- 2853.

mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančias įstaigas – pagal Vyriausybės nustatytus kriterijus. Tuo tarpu 59 straipsnis nustato savivaldybės institucijų įgaliojimus - formuoja ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas teikiančių mokyklų tinklą, sudaro sąlygas vaikų privalomajam švietimui vykdyti. 53 straipsnis dar konkrečiau nusako atskirų savivaldos institucijų vaidmenis - savivaldybės atstovaujamoji institucija steigia, reorganizuoja, likviduoja ar pertvarko mokyklas bei pagalbą mokiniams, mokytojams ir mokyklai teikiančias įstaigas (pedagogines psichologines tarnybas, mokytojų švietimo centrus ir kitas), tuo tarpu savivaldybės vykdomoji institucija analizuoja švietimo būklę, užtikrina valstybinės švietimo politikos vykdymą, Vyriausybės ar jos įgalios institucijos nustatyta tvarka organizuoja ir tvarko savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų apskaitą ir užtikrina, kad visi vaikai mokytųsi pagal privalomojo švietimo programas.

Iš pateiktų įstatymo straipsnių peršasi išvada, kad savivaldybės institucijos yra atsakingos už priešmokyklinio ugdymo prieinamumą, tačiau griežtų įpareigojimų tą daryti autorė neaptinka. Šią išvadą dar pastiprina ir tai, kad analizuojant LR Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnį, kur nustatomos savarankiškos savivaldybių funkcijos:

- 1) savivaldybės biudžeto sudarymas ir tvirtinimas;
- 2) ikimokyklinis vaikų ugdymas;
- 3) vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas bei užimtumas, profesinis mokymas;
- 4) suaugusiųjų neformalusis švietimas;
- 5) maitinimo paslaugų teikimas ikimokyklinio ugdymo bei bendrojo lavinimo įstaigose;
- 6) socialinių paslaugų įstaigų, šeimynų steigimas, išlaikymas ir bendradarbiavimas su visuomeninėmis organizacijomis;
- 7) savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūros rėmimas iš savivaldybės biudžeto;
- 8) gyventojų užimtumo, kvalifikacijos įgijimo ir perkvalifikavimo organizavimas, viešųjų bei sezoninių darbų organizavimas;
- 9) dalyvavimas užtikrinant viešą tvarką ir gyventojų rimtį (nusikaltimų kontrolės ir prevencijos vietinių programų kūrimas ir įgyvendinimas pasitelkiant savivaldybių teritoriją aptarnaujančias policijos įstaigas bei įtraukiant į šią veiklą visuomenines organizacijas ir gyventojus);
- 10) kūno kultūros ir sporto plėtojimas;
- 11) turizmo ir gyventojų poilsio organizavimas;
- 12) savivaldybės saugomų teritorijų steigimas, vietinės reikšmės gamtos bei kultūros paveldo objektų paskelbimas savivaldybės saugomais objektais;

- 13) sąlygų verslo plėtrai sudarymas ir šios veiklos skatinimas;
- 14) kitos funkcijos, kurios nepriskirtos valstybės institucijoms.²³

Čia iš viso sunku atrasti priešmokyklinį ugdymą. Galima tik spėti, kad jis slepiasi po ikimokykliniu vaikų ugdymu ar kitų funkcijų, nepriskirtų valstybės institucijoms, eilutėmis. Dar daugiau neaiškumų sukelia 7 straipsnio 3 punktas, kur teigiama, kad priskirtoji (ribotai savarankiška) savivaldybių funkcija yra savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų mokymosi bendrojo lavinimo ar kitokioje švietimo sistemos mokykloje užtikrinimas. Autorės nuomone tokios teisės akto formuluotės gali sukelti įvairias, netgi prieštaringas interpretacijas. Tokio laisvo interpretavimo pavojų mažina 21 straipsnyje apibrėžti savivaldybės mero, mero pavaduotojo įgaliojimai. Pagal juos meras analizuoja padėtį savivaldybėje ir siūlo savivaldybės tarybai sprendimų projektus bei rekomendacijas viešojo administravimo įstaigoms dėl vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo, ikimokyklinio vaikų ugdymo, vaikų ir jaunimo papildomo ugdymo. Tačiau lieka neaišku, kas yra atsakingas už informacijos apie priešmokyklinio amžiaus vaikus apskaitą, nes kol kas seniūnai renka ir savivaldybės administracijos direktoriui teikia duomenis, reikalingus tik mokyklinio amžiaus vaikų apskaitai. Gal ši situacija pakis, kai nuo 2007 m. liepos 1 d. įsigalios nuostata, kad seniūnijos veiklos nuostatuose gali būti seniūnijoms bei seniūnams pavesta atlikti ir kitas funkcijas, nepriskirtas kitiems savivaldybės administracijos struktūriniais padaliniais seniūnijai priskirtoje teritorijoje.²⁴

Įstatymus palydinčiųjų teisės aktų analizė šiek tiek patikslina savivaldos institucijų įpareigojimus dėl priešmokyklinio ugdymo prieinamumo didinimo. Pvz. Rekomendacijose savivaldybėms dėl centralizuoto vaikų priėmimo į švietimo įstaigų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes²⁵ nustatoma jog savivaldybės administracijos švietimo padalinys, atsižvelgdamas į savivaldybės ypatumus ir bendruomenės poreikius bei į šias rekomendacijas, parengia centralizuoto vaikų priėmimo į savivaldybės švietimo įstaigų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes tvarkos projektą, kurį tvirtina Savivaldybės taryba arba jos įgaliota institucija.

Tačiau atsižvelgiant į tai, kad šie teisės aktai yra patvirtinti švietimo ir mokslo ministro įsakymais, o pagal LR vietos savivaldos įstatymo 38 straipsnį nustatomi savivaldybių santykiai su

²³ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 55 – 1049.

²⁴ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 55 – 1049.

²⁵ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 metų birželio 25d. įsakymas Nr. 918 „Dėl rekomendacijų savivaldybėms dėl centralizuoto vaikų priėmimo į švietimo įstaigų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 69 – 3147.

valstybės institucijomis ir įstaigomis konstatuoja, kad savivaldybės nėra pavaldžios valstybės institucijoms.²⁶

Priešmokyklinis ugdymas minimas Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programoje, kuri patvirtinta LR Vyriausybės nutarimu. Joje teigiama, jog bus siekiama, kad ikimokyklinį, priešmokyklinį ir pradinį ugdymą teikiančios mokyklos būtų kuo arčiau vaiko namų; mokinio kelionė į pagrindinę mokyklą truktų ne ilgiau kaip pusvalandį; mokinio kelionė į vidurinę mokyklą, gimnaziją ir profesinę mokyklą truktų ne ilgiau kaip valandą; kiekvienoje seniūnijoje veiktų mokykla arba biblioteka – nuotolinio mokymo centras; kiekvienoje savivaldybėje veiktų vaikams, jaunimui ir suaugusiesiems bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo programas teikianti mokykla²⁷. LR Švietimo įstatymo 75 straipsnyje įteisina, jog nuo 2005–2006 mokslo metų pereinama prie visuotinio priešmokyklinio ugdymo.

Kadangi prieinamumas neatsiejamas nuo kitų, autorės nuomone svarbių sričių – valdymo ir finansavimo, ieškota argumentų, įrodančių, kad minėti teisės aktai įpareigoja savivaldybes už tai prisiimti atsakomybę. 69 Švietimo įstatymo straipsniu nustatomas švietimo programų ir mokyklų finansavimas:

1. Formaliojo švietimo programoms valstybinėse, savivaldybių ir nevalstybinėse mokyklose, išskyrus aukštąsias mokyklas, finansuoti, neformaliojo vaikų švietimo programoms finansuoti iš valstybės ir savivaldybių biudžetų taikomas mokymo lėšų skyrimo vienam mokiniui principas

2. Mokymo lėšos savivaldybių ir nevalstybinėms mokykloms ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio, atitinkamų specialiojo ugdymo programų, profesinio mokymo, formaliojo švietimo programas papildantiems ir mokinių saviraiškos poreikius tenkinantiems šių programų moduliams vaikų neformaliojo švietimo mokyklose finansuoti skiriamos iš atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme tvirtinamų savivaldybių biudžetams valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų, valstybinėms mokykloms – iš valstybės biudžete numatytų asignavimų.

3. Mokyklos (išskyrus nevalstybines tradicinės religinės bendruomenės ar bendrijos mokyklas, nurodytas šio straipsnio 7 dalyje) ūkio lėšas mokykloms skiria mokyklos steigėjas savo nustatyta tvarka.

²⁶ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 63- 2853.

²⁷ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 nuostatų. // Valstybės žinios. 2003, Nr. IX – 1700.

4. Neformaliojo vaikų švietimo (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo) programų vykdymą finansuoja mokyklos steigėjas, mokiniai (jų atstovai) bei rėmėjai teisės aktu nustatyta tvarka.

LR vietos savivaldos įstatyme šis klausimas nėra atskirai išskirtas.

Autorės nuomone teisinė bazė, reglamentuojanti savivaldybės institucijų veiklą dėl visuotinio priešmokyklinio ugdymo finansavimo yra labai bendro pobūdžio ir teikianti daug laisvės savivaldybėms pačioms įtakoti sprendimus.

Atsakomybė už priešmokyklinio ugdymo kokybės laidavimą analizuotuose teisės aktuose yra minima tik LR švietimo įstatymo 53 straipsnyje. Jame nustatyta, jog švietimo stebėsenos paskirtis – sudaryti sąlygas visiems švietimo valdymo subjektams priimti pagrįstus sprendimus ir vykdyti švietimo kokybę laiduojantį valdymą Valstybės švietimo stebėseną, vadovaudamasi švietimo ir mokslo ministro patvirtintais švietimo stebėsenos rodikliais ir jo nustatyta tvarka, vykdo Švietimo ir mokslo ministerija bei kitos ministro įgaliosios įstaigos, apskričių viršininkų ir savivaldybių administracijos, mokyklos²⁸. 59 straipsnyje nustatyti savivaldybės institucijų įgaliojimai, t. y. 7 punktu savivaldybės administracija įpareigojama švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka teikti informaciją ministerijai, valstybinės švietimo priežiūros institucijoms ir visuomenei apie švietimo būklę savivaldybėje.

Apibendrinusi visą sukaupią informaciją, autorė daro išvadą, kad teisinė bazė, reglamentuojanti priešmokyklinį ugdymą yra labiau koncentruota švietimą reglamentuojančiuose teisės aktuose ir nepakankamai aiškiai nustatyta tuose teisės aktuose, kurie yra tiesiogiai susiję su savivaldybės institucijų veiklos reglamentavimu. Tokia situacija leidžia daryti prielaidą, kad visuotinio priešmokyklinio ugdymo plėtra, finansavimas atskirose savivaldybėse gali būti nulemti vietos savivaldos institucijų laisvo savo įgaliojimų interpretavimo ir vengimo aiškiai įsivardinti savo institucijų funkcijas bei atsakomybę.

²⁸ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 63- 2853.

2. SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ VAIDMENS ĮGYVENDINANT VISUOTINĮ PRIEŠMOKYKLINĮ UGDYMĄ PRAKTINIAI ASPEKTAI

Šioje dalyje darbo autorė pateiks ir analizuos praktinius nagrinėjamos temos aspektus. Bus aptariamas atliktas tyrimas ir analizuojami rezultatai. Skyriaus pabaigoje bus pateikiamos tyrimo išvados ir rekomendacijos.

2.1. Tyrimo eiga ir rezultatai

Atliekamas tyrimas norint išsiaiškinti realų atskirų savivaldybės institucijų vaidmenį plėtojant priešmokyklinį ugdymą. Norima parodyti kiek praktika atitinka teoriją ir kaip ji įtakoja priešmokyklinio ugdymo plėtrą. Tyrimas šiuo metu vienintelis Lietuvoje ir tai bus tam tikras indėlis valdymo institucijoms atsižvelgiant į turimus rezultatus formuojant švietimo politiką.

Tyrimo reikalingumas. Atliktas tyrimas ir jo rezultatų analizė padės savivaldybėms ir priešmokyklinio ugdymo politikos formuotojams įvertinti priešmokyklinio ugdymo situaciją, įvertinti esamus trūkumus, numatyti priešmokyklinio ugdymo valdymo ir plėtros tobulinimo kelius.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektu pasirinktos dvi grupės: savivaldybių administracijų švietimo skyrių specialistai (toliau-specialistai) ir nacionalinio lygmens priešmokyklinio ugdymo politikos formuotojai – švietimo vadybos ekspertai (toliau ekspertai).

Toks sprendimas priimtas dėl kelių priežasčių:

1. Specialistai glaudžiai susiję su priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimu savivaldybėje.
2. Specialistai geriausiai žino ir gali pateikti informaciją apie priešmokyklinio ugdymo plėtrą, įgyvendinimą ir galimas kliūtis savivaldybėje.
3. Ekspertai tiesiogiai formuoja priešmokyklinio ugdymo politiką.
4. Už savivaldybių koordinavimą, informavimą apie priešmokyklinį ugdymą atsakingi ekspertai.

Tyrimo tikslas - įvertinti savivaldybės institucijų vaidmenį plėtojant priešmokyklinį ugdymą ir numatyti valdymo tobulinimo kryptis.

Tyrimo uždaviniai:

1. ištirti specialistų nuomonę apie priešmokyklinio ugdymo plėtrą Lietuvos savivaldybėse įtakojančius veiksnius.
2. išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie priešmokyklinio ugdymo plėtojimą Lietuvos savivaldybėse, ją įtakojančius veiksnius.

3. atlikti lyginamąją specialistų ir ekspertų nuomonių analizę.

Tyrimo hipotezė:

Savivaldybės administracijos Švietimo padalinio vykdoma veikla nepakankama tam, kad įgyvendinti efektyvų visuotinį priešmokyklinį ugdymą.

Tyrimo metodai. Užsibrėžtam tikslui pasiekti buvo atliktas vienkartinis kiekybinis aprašomasis-vertinamasis tyrimas. Juo siekta išsiaiškinti specialistų ir ekspertų nuomones. Surinkti duomenys pateikiami naudojant kiekybinius rodiklius ir apdoroti naudojant MS Excel programą.

Tyrimo imtis. Apklausiant specialistus buvo pasirinkta po vieną specialistą iš 60 savivaldybių. Kiekvienas jų reprezentavo atskirą savivaldybę. Apklausiant ekspertus buvo pasirinktas 12 ekspertų imtis. Priešmokyklinio ugdymo ekspertų sąrašas numatytas 2003 m LR švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl ekspertų komisijos sudarymo“.²⁹

Duomenų rinkimas. Struktūrizuotai apklausai vykdyti buvo parengta uždaro tipo klausimų anketa, taip pat paliekant respondentams teisę kai kuriais klausimais išreikšti savo asmeninę nuomonę, pasidalinti patirtimi. Anketoje buvo naudojami tiek dvivariančio atsakymo, tiek daugiavariančio atsakymo klausimai.

Klausimai buvo suskirstyti į 3 grupes:

Pirmojoje klausimų grupėje buvo siekiama išsiaiškinti bendrą priešmokyklinio ugdymo situaciją savivaldybėse.

Antroje – buvo siekiama ištirti veiksnius įtakojučius visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje.

Trečioje klausimų grupėje, anketos pabaigoje, pateikiami klausimai respondentų demografinėms savybėms išsiaiškinti.

Anketa anoniminė.

Buvo vykdoma netiesioginė ir tiesioginė apklausa:

1. Specialistai buvo apklausti išdalijant anketas Respublikinės konferencijos metu "Ikimokyklinis ugdymas - pagalba vaikui ir šeimai" 2006 m. rugpjūčio mėn. LR švietimo ir mokslo ministerijoje. Specialistams nedalyvavusiems konferencijoje išsiųstos anketos elektroniniu paštu.
2. Ekspertai apklausti išsiuntus anketas elektroniniu paštu.

Reikia paminėti, kad išsiųstos ar padalintos anketos savivaldybių specialistams sugrįžo beveik visos 48 iš 60. Ekspertų anketos sugrįžo visos – 12. Taigi atsakymo lygis gana aukštas.

²⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 rugsėjo 30d. įsakymas Nr. 1962 „Dėl ekspertų komisijos sudarymo // <http://www.smm.lt/veikla/tek.htm>; prisijungimo laikas: 2006 – 07- 22.

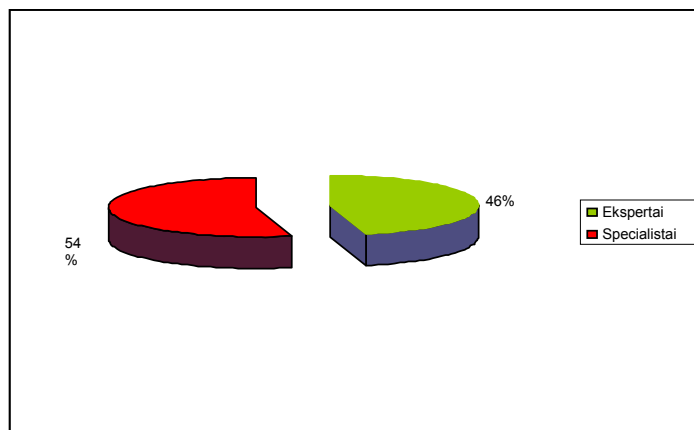
Duomenų analizavimas. Pirmiausiai, pateikiama specialistų ir ekspertų demografinių rodiklių duomenys.

1. Lentelė Amžiaus grupių pasiskirstymas apklausoje

Respondentų amžius (m.)	Tyrimo duomenys
24-28	5,41%
29-34	2,7 %
35-40	13,51%
41-46	21,62 %
47 ir daugiau	56,76 %

Lyginant tyrimo demografinius duomenis apie respondentų pasiskirstymą tarp amžiaus grupių (žr. 1 lentelę ir 1pav.) matyti ryškus tiek specialistų, tiek ekspertų, 47 ir daugiau grupės dominavimas apie 56,76% respondentų. Ir tik 21,62% 41 - 46 metų asmenų. Tai rodo, kad priešmokyklinį ugdymą plėtoja daugiausiai ketvirtą dešimtį perkopę asmenys. Pagal psichologę Maria Furst tokio amžiaus žmonėms profesinė veikla užima ypatingą vietą – darbas veikia asmenybę, jie įgiję daug patirties ir gali priimti svarbus racionalius sprendimus. Kartu šio amžiaus žmonės gali būti labiau konservatyvūs ir sunkiau priimantys naujoves.³⁰ Ir tai gali labai įtakoti tyrimo rezultatus.

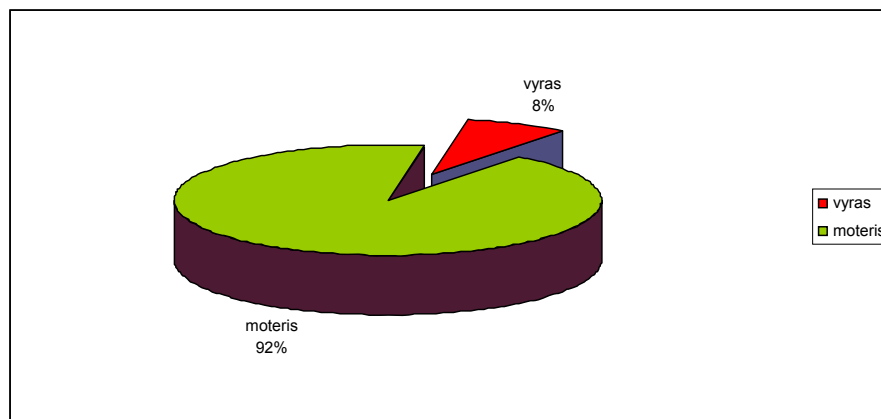
1 pav. Ekspertų ir specialistų 47 ir daugiau amžiaus grupės pasiskirstymas

³⁰ Maria Furst. *Psichologija*. – Vilnius: Lumen, 1998. P. 205.

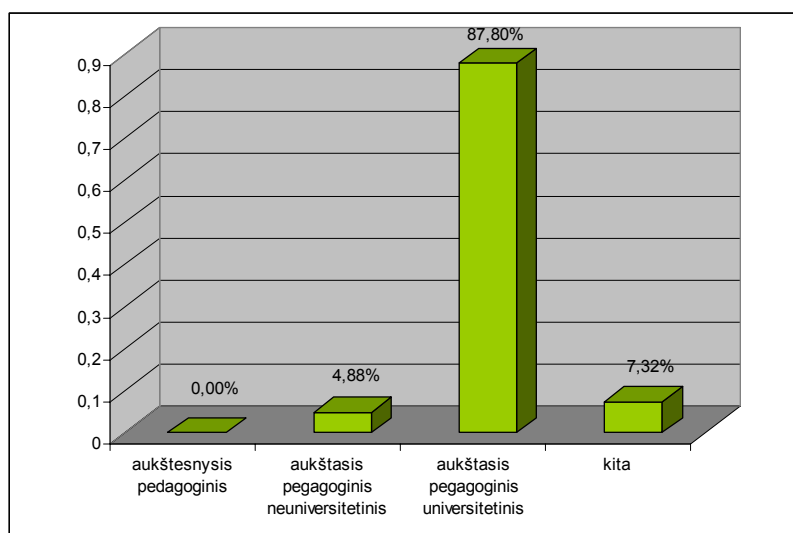
Kaip matyti iš 1 pav. ekspertų ir specialistų skaičius, 47 ir daugiau metų amžiaus grupėje, panašus. Šio amžiaus ekspertų 46%, specialistų - 54%. Tai verčia manyti, kad šie panašumai turėtų atskleisti panašius požiūrius ir vertinimus į toliau tyrime nagrinėjamus klausimus.

3 pav. Vyrų ir moterų pasiskirstymas apklausoje, %

Apklausoje išryškėjo, kad dauguma respondentų yra moterys net 92%, vyrų tik 8%. Tai perša nuomonę, kad didelę įtaką formuojant priešmokyklinį ugdymą turi moterys. Mažą vyrų susidomėjimą švietimu iliustruoja ir statistikos departamento duomenys, kad tik 22% vyrų dirba pedagoginį darbą ar dalyvauja švietimo formavime³¹. Bet tai gali būti ir minusas, nes tai rodo, kad vyrams nėra labai įdomi ši sritis ir jie nedalyvauja švietime. Panašus pasiskirstymas tarp ekspertų ir specialistų.

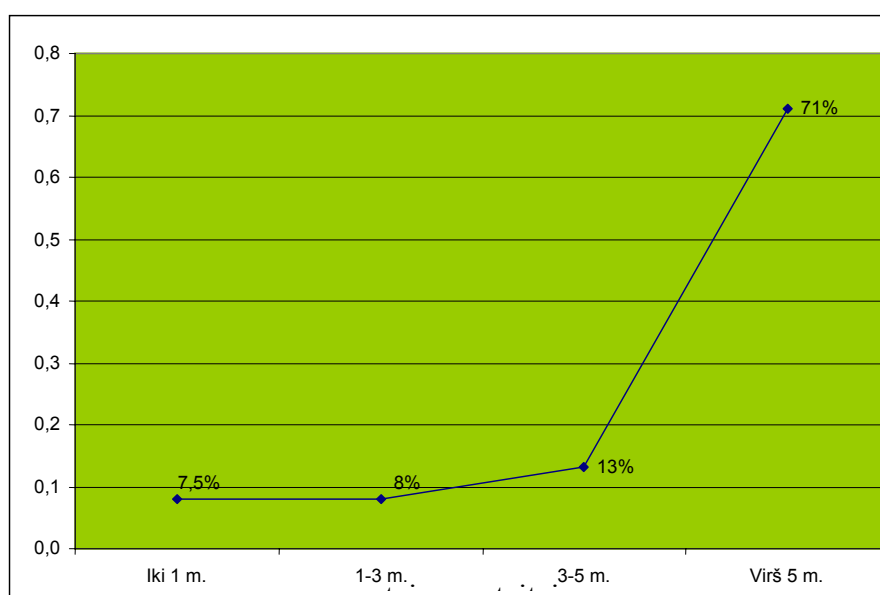
2 pav. Respondentų išsilavinimas procentais

³¹ Statistikos departamentas. Pedagogų skaičius 2005-2006 mokslo metų pradžioje // <http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1301>; prisjungimo laikas: 2006 – 09 -26.

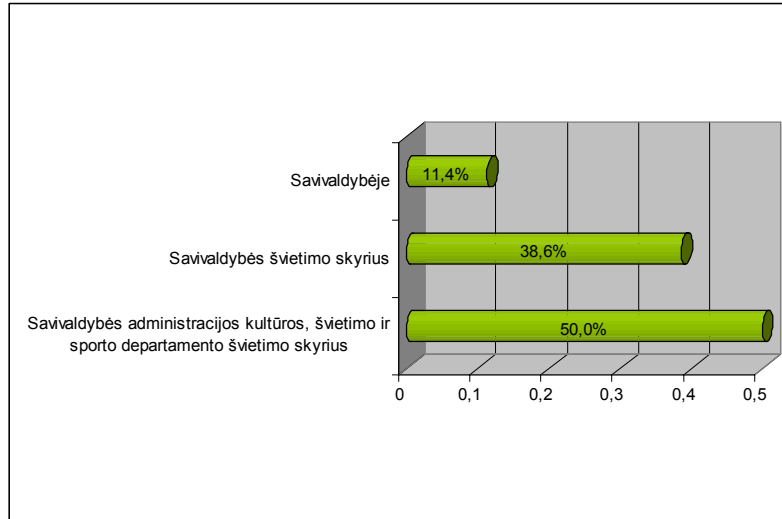
Vertinant respondentų išsilavinimą (žr. 2 pav.) ryškiai matosi, kad vyrauja aukštasis pedagoginis universitetinis išsilavinimas 87,80%, tik 4,88% turi aukštąjį pedagoginį neuniversitetinį išsilavinimą. 7,32% atsakė kita, šiuose atsakymo variantuose buvo išvardinti kiti aukštieji nepedagoginiai išsilavinimai, didelė dalis baigę antrosios pakopos studijas – magistrantūrą. Kaip matyti iš rezultatų ekspertų ir specialistų išsilavinimas aukštas, net niekas neatsakė, kad turi aukštesnįjį pedagoginį išsilavinimą. Tai leidžia teigti, kad respondentai išsilavinę, ir gali nagrinėti sudėtingus strateginius, politinius klausimus susijusius su priešmokykliniu ugdymu savivaldybės, Lietuvos, mastu.

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą metais (m.)

Kaip matyti iš 3 pav. kreivė kyla aukštyn, mažiausias procentas yra žmonių dirbančių iki 1 metų ir nuo 1 -3 metų imtinai, siekia 7,5% -8%. Paskui procentas didėja iki 13% žmonės išdirbę nuo 3 iki 5 metų ir galiausiai pasiekiamą 71% riba, kur žmonės išdirbę daugiau nei 5 metai. Toks aukštas darbo stažas rodo, kad žmonės gerai išmano savo darbą ir gali kompetentingai atsakyti į pateiktus klausimus apie visuotinį priešmokyklinį ugdymą. Tai įrodo ir institucijų sąrašas (žr. 4 pav. ir 5 pav), kuriose dirba specialistai ir ekspertai ir dauguma jų išdirbę daugiau nei 5 metai priešmokyklinio ugdymo srityje.

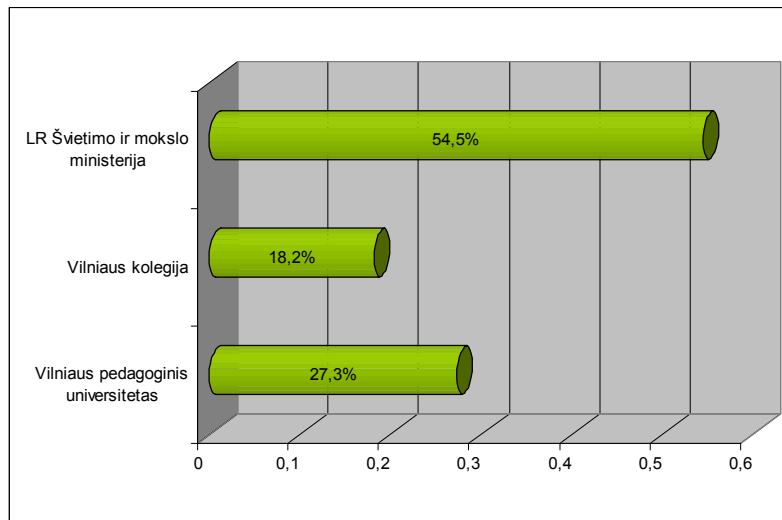
4 pav. Institucijos, kuriose dirba specialistai

Kaip matyti iš 4 pav. daugiausiai specialistų dirba savivaldybės administracijos kultūros, švietimo ir sporto skyriuje – 50%. Kadangi savivaldybė turi savarankiškas funkcijas, aprašytas pirmame skyriuje, ji gali pati nusistatyti pagal savivaldybės poreikius kaip vadinsis švietimo skyrius ir kokie bus jo padaliniai. Taigi pastarasis pavadinimas labai glaudžiai susijęs su savivaldybės švietimo skyriumi arba net atlieka tas pačias funkcijas.

Iš to seka, kad savivaldybės administracijos padalinyje yra atsakingas asmuo – specialistas už priešmokyklinį ugdymą.

5 pav. Institucijos, kuriose dirba ekspertai

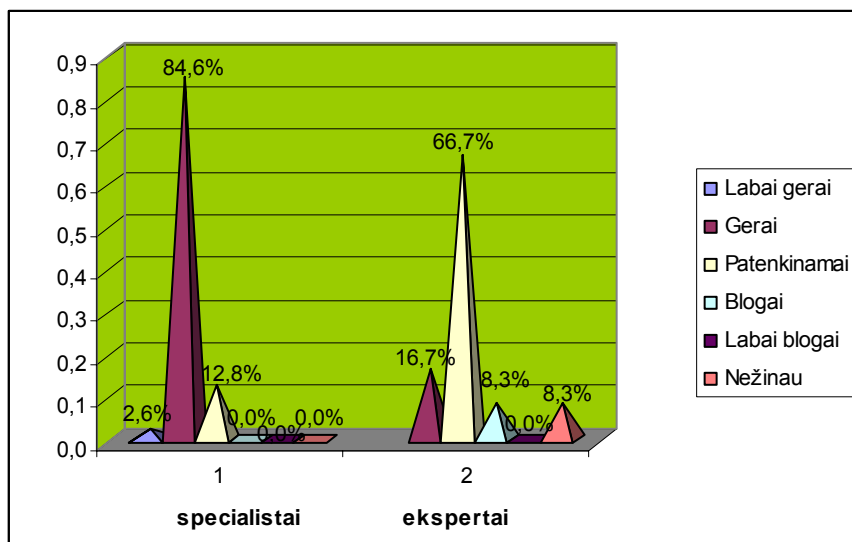

Skirtingai nuo specialistų, ekspertai dirba skirtingose institucijose, (žr. 5 pav.) daugiausiai jų dirba LR švietimo ir mokslo ministerijoje 54,5%, Vilniaus pedagoginiame universitete - 27,3%, Vilniaus kolegijoje – 18,2%. Ekspertų buvimas skirtingose įstaigose perša išvadą, kad tai yra priešmokyklinio ugdymo profesionalai ir jie atlieka labai svarbias funkcijas: LR švietimo ministerijoje formuojama priešmokyklinio ugdymo politika, Vilniaus pedagoginiame universitete ir

Vilniaus kolegijoje rengiami priešmokyklinio ugdymo specialistai, atliekami tyrimai ir kuriami projektai susiję su priešmokyklinio ugdymo plėtra.

Kitame anketos klausimų bloke buvo užduodami klausimai siekiant išsiaiškinti bendrą priešmokyklinio ugdymo situaciją savivaldybėse. .

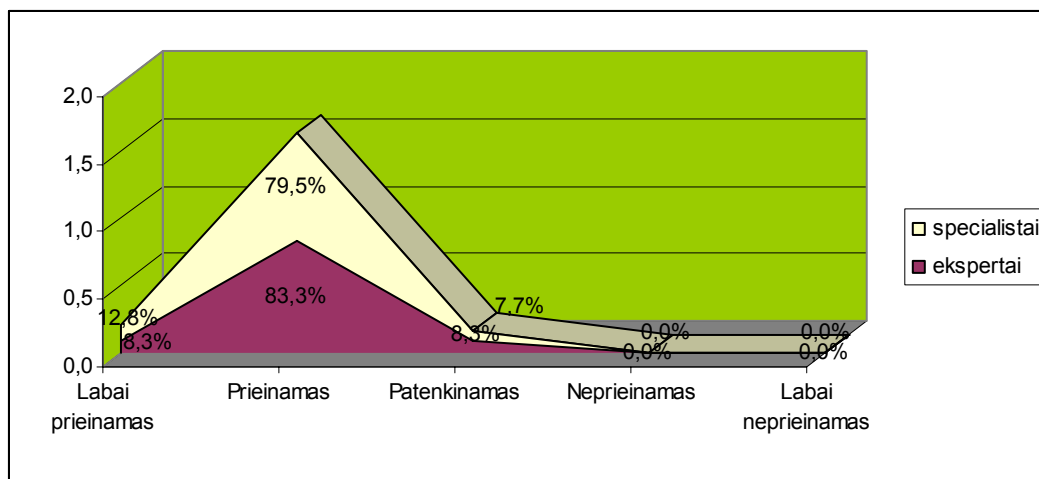
6 pav. Priešmokyklinio ugdymo situacija savivaldybėje

Kaip matyti iš 6 pav. 84,6% specialistų priešmokyklinio ugdymo situaciją vertina gerai, 12,8% mano, kad situacija patenkinama ir 2,6% įvertino blogai. Šie duomenys nesutampa su ekspertų duomenimis, nes tik 16,7% ekspertų situaciją įvertino gerai, patenkinamai įvertino 66,7%, blogai ir nežinau atsakymai pasiskirstė vienodai 8,3%.

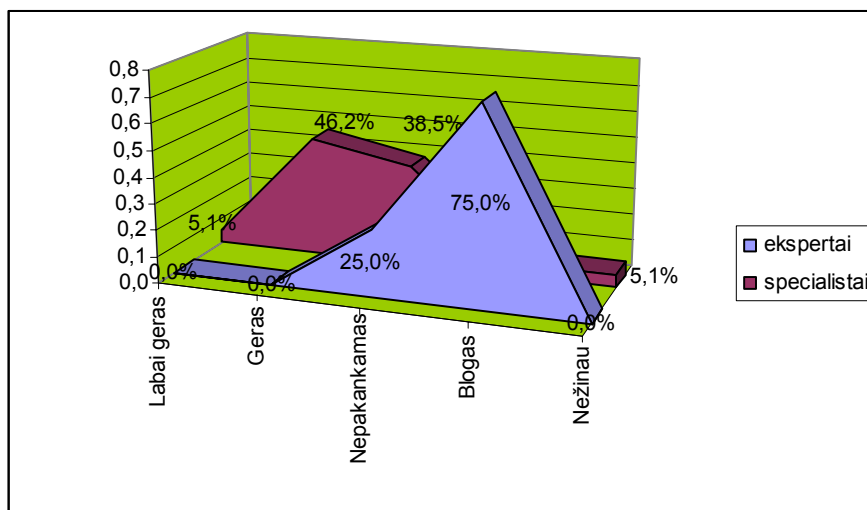
Toks nevienodas priešmokyklinio ugdymo situacijos savivaldybėse vertinimas leidžia manyti, kad specialistai geros nuomonės apie tai kaip vykdomas priešmokyklinis ugdymas ir iš tikrųjų situacija gera, bet kartu gali būti ir baimė parodyti trūkumus, kad susiduriama su problemomis plėtojant priešmokyklinį ugdymą. Ekspertų duomenys rodo, kad jie nėra susipažinę su situacija Lietuvoje ir savivaldybėse ir atitolusi teorija nuo praktikos arba jie labai gerai išanalizavę padėtį Lietuvoje ir dar mato esminių trūkumų įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą.

7 pav. Priešmokyklinio ugdymo prieinamumas

Nagrinėjant duomenis apie priešmokyklinio ugdymo prieinamumą savivaldybėse (žr. 7 pav.) ir Lietuvoje ekspertų ir specialistų nuomonės sutapo – 83,3% ekspertų ir 79,5% specialistų teigia, kad priešmokyklinis ugdymas savivaldybėse prieinamas. Labai prieinamas teigė 12,8% specialistų ir 8,3% ekspertų ir beveik po 8% specialistų ir ekspertų prieinamumą įvertino patenkinamai. Šie duomenys rodo, kad šalyje daugumai šešiamečių priešmokyklinis ugdymas prieinamas.

8 pav. Švietimo pagalbos prieinamumas

Nors daugumos respondentų nuomone priešmokyklinis ugdymas prieinamas šalyje, tačiau ne visi vaikai lanko ir gali lankyti priešmokyklines grupes, tai dažniausiai būna vaikai iš socialinės rizikos šeimų ir savivaldybė turėtų užtikrinti vaikams švietimo pagalbą namuose, nelankantiems priešmokyklinių grupių. Tyrimo metu ekspertų ir specialistų nuomonės beveik sutapo (žr. 8 pav.).

75% ekspertų teigė, kad švietimo pagalbos prieinamumas blogas ir 25% teigė - kad nepakankamas ir 5,1% - nežinau. Tuo tarpu specialistai galima sakyti sutinka su ekspertų nuomone, 38,5% atsakė – blogas pagalbos prieinamumas ir 46,2% - nepatenkinamas. Tačiau stebina tai, kad 5,1% specialistų teigia, kad švietimo pagalbos prieinamumas vaikams nelankantiems priešmokyklinių grupių labai prieinamas. Tai leidžia manyti, kad kai kurios savivaldybės teikia švietimo pagalbą vaikams, nors tyrimo duomenys rodo daugiau neigiamą šio reiškinių pusę.

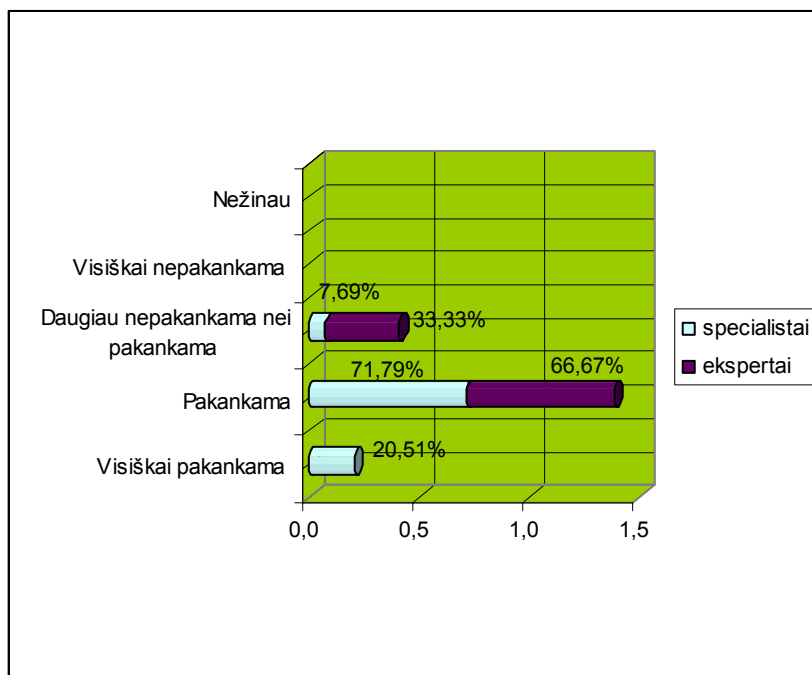
2 lentelė. Respondentų nuomonė, kas atsakingas už priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje

Savivaldybės administracija	Ekspertų nuomonė (proc.)	Specialistų nuomonė (proc.)
Administratorius, specialistas	33,3%	
Švietimo skyriaus vedėjas, specialistas	25%	
Švietimo skyriaus vedėjas, specialistas, savivaldybės taryba	41,7%	24,1%
Švietimo skyriaus vedėjas, specialistas		17,2%
Švietimo skyriaus vedėjas, savivaldybės taryba		3,4%
Meras, švietimo skyriaus vedėjas, specialistas, savivaldybės taryba		3,4%
Specialistas		34,5%
Savivaldybės taryba		34,5%

Tyrimo metu pateikus klausimą kas atsakingas už priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje buvo atsakyta labai įvairiai pasirinkus ne vieną galimą atsakymą (žr. 2 lentelę). Ekspertų ir specialistų nuomonės išsiskyrė. 41,7% ekspertų teigė, kad už priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje atsako švietimo skyriaus vedėjas, specialistas, savivaldybės taryba, specialistų ta pačia nuomone pasisakė tik 24,1%. Ekspertai gana didele dauguma pasisakė 33,3%, kad administratorius ir specialistas atsakingas, nors 25% teigė, kad tai – švietimo skyriaus vedėjas ir specialistas. Taigi matome, kad net ekspertų nuomonės išsiskyrė. Dauguma specialistų 34,5% pasisakė, kad atsakingas vienas specialistas ir tiek pat procentų teigė, kad – savivaldybės taryba. 17,2% specialistų teigia, kad atsakomybė priklauso švietimo skyriaus vedėjui, specialistui ir 3,4% išsakė nuomonę - švietimo skyriaus vedėjas, savivaldybės taryba arba meras, švietimo skyriaus

vedėjas, specialistas, savivaldybės taryba. Kaip matome tyrime gauti skirtingi duomenys ir tai parodo, kad nėra aišku ir apibrėžta kas turėtų būti atsakingas už priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje.

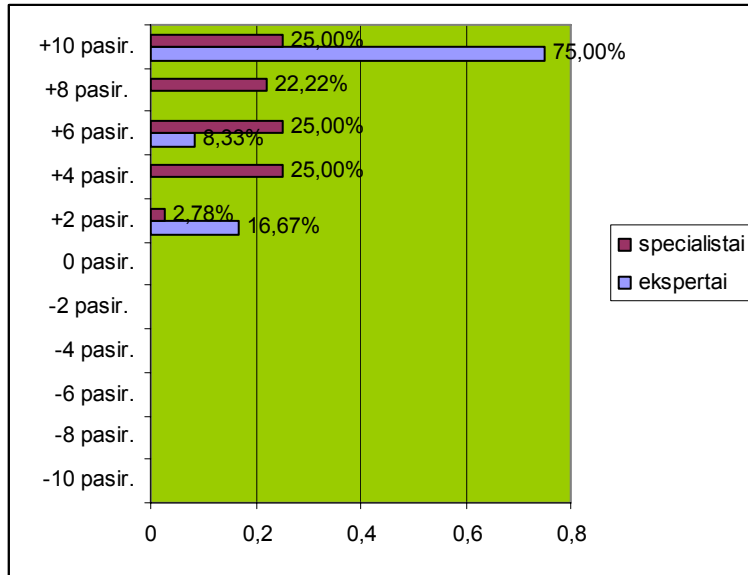
9 pav. Valstybės institucijų pagalba įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą.

Vertinant valstybės institucijų pagalbą įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą ekspertų ir specialistų nuomonės sutapo (žr. 9pav.). 71,79% specialistų teigė, kad valdymo institucijų pagalba pakankama, panašiai atsakė ekspertai – 66,67%. Visiškai pakankamai veiklą įvertino specialistai 20,51%. Tačiau dauguma dauguma ekspertų kritiškiau įvertino valdymo institucijų pagalbą ir teigė, kad jų veikla daugiau nepakankama nei pakankama – 33,33%, tuo tarpu specialistų tuo pačiu klausimu pasisakė tik 7,69%. Vertinant duomenis galima teigti, kad savivaldybės specialistai ir ekspertai pasitiki valdymo institucijomis ir vykdoma politika.

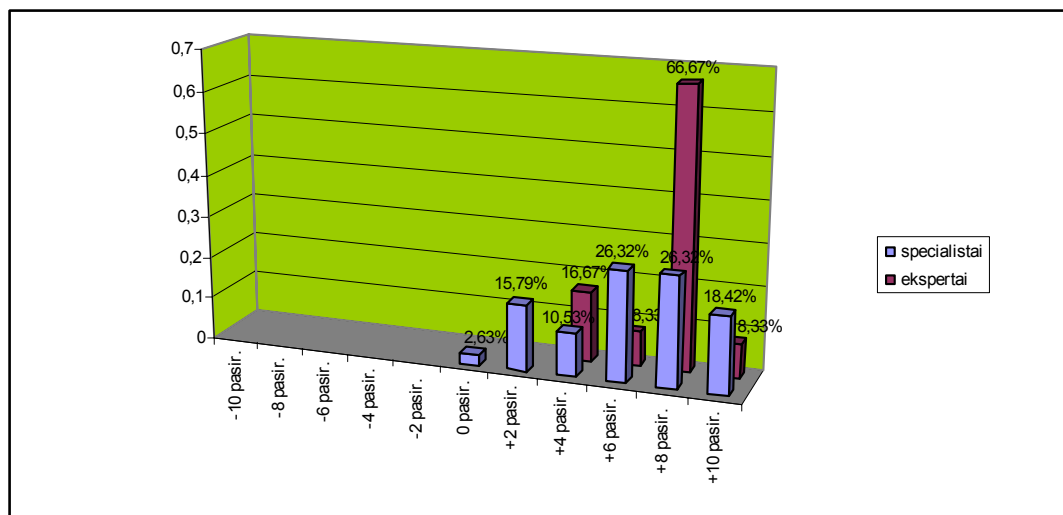
Nagrinėjant kitą klausimų grupę buvo siekiama sužinoti veiksnius įtakojusius visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje.

10 pav. Informacijos apie gyventojų švietimo poreikius rinkimas ir analizė

Kaip matyti iš 10 pav. ekspertų ir specialistų nuomonės nelabai sutapo. 75% ekspertų pažymėjo +10 ir mano, kad informacijos apie gyventojų švietimo poreikius rinkimas ir analizė labai įtakoja visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje. Tuo tarpu tuo pačiu klausimu specialistai davė tik 25%. Specialistai atsakymuose beveik vienodai paskirstė nuomones +8,+6, +4 davė 23% - 25%. Kaip matyti iš rezultatų, ekspertai ir vėl veiksnį įvertino teigiamiau. Kaip parodys tolimesni tyrimo rezultatai, specialistai savo rekomendacijose siūlys, kad būtų geresnė ir produktyvesnė švietimo poreikių analizė, nes tai padėtų plėtoti priešmokyklinį ugdymą.

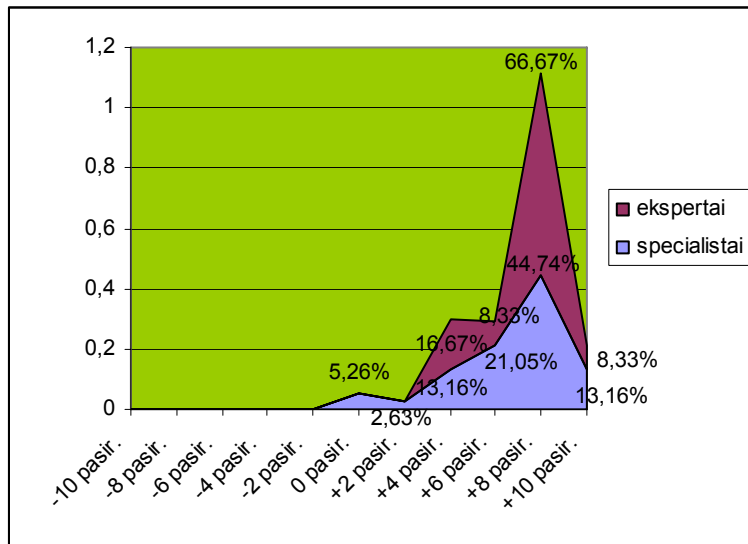
11 pav. Strateginių švietimo planų rengimo įtaka švietimo įgyvendinimui

Nagrinėjant 11 pav. matome ryškų ekspertų pasisakymą +8 eilutėje, pasisakė daugiau nei pusę ekspertų 66,67%. Jų daugiausiai mane, kad strateginių švietimo planų rengimas įtakoja

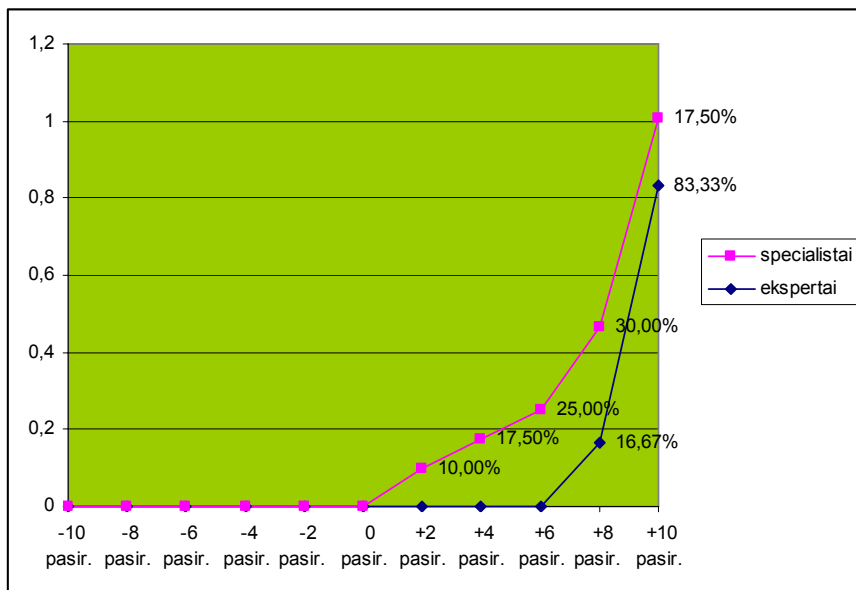
priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą. Specialistai daugiausiai nuomones išreiškė +6 - +8 eilutėje - 26,32%. Vėl matyti ryškus ekspertų ir respondentų nuomonių išsiskyrimas.

12 pav. Metinių švietimo veiklos programų rengimo ir įgyvendinimo įtaka

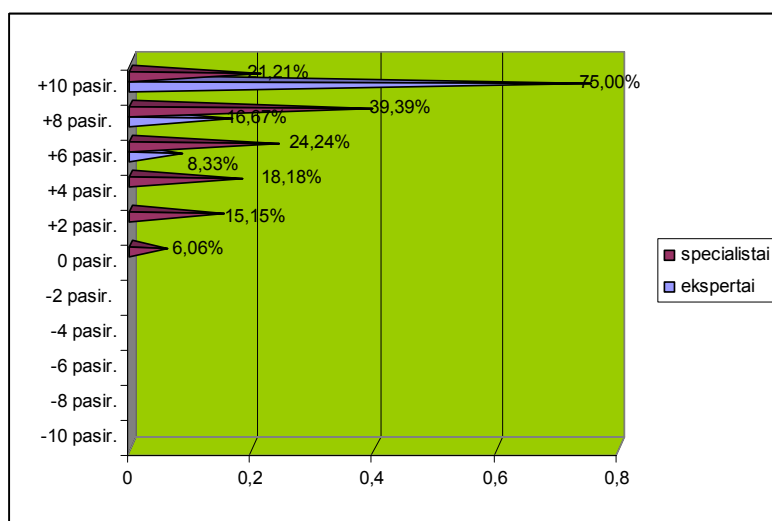
Nepaisant nuomonių išsiskyrimo 11 pav., ekspertų ir respondentų nuomonės sutapo 12 pav., nes dauguma mano, kad švietimo veiklos programų rengimas ir įgyvendinimas daro įtaką priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimui savivaldybėje. +8 pasirinko 66,7% ekspertų ir 44,74% specialistų. Nors ne mažas procentas specialistų 21,5% pasirinko +6 ir 13,16% - +4.12 pav. duomenys rodo vieningą supratimą apie šį veiksnių ir įgyvendinimą savivaldybėse.

13 pav. Savivaldybės biudžeto švietimo programoms įgyvendinti rengimo įtaka

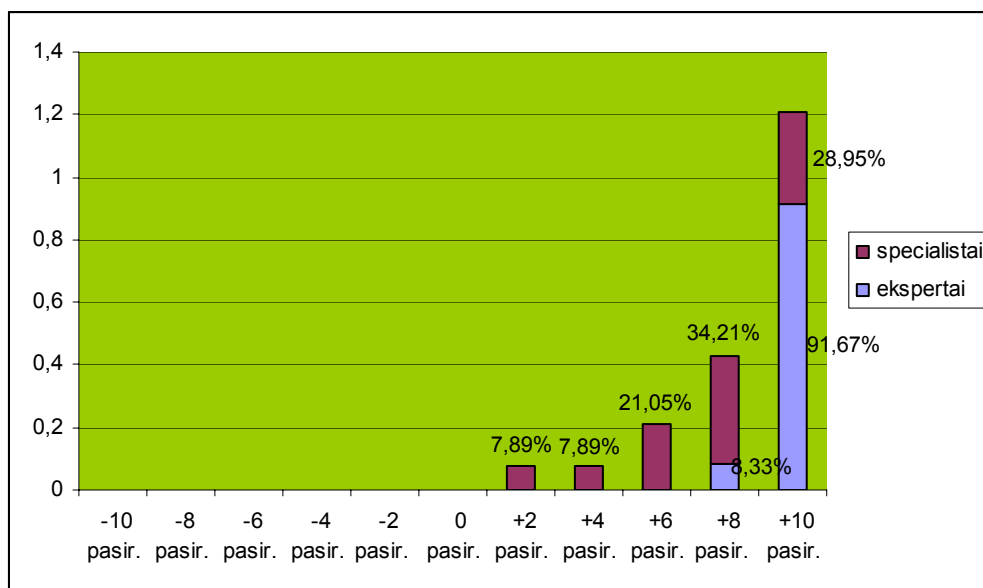
Tyrimė matyti (žr. 13 pav.), kad ekspertai daugiausiai pasirinko +10 – 83,33% ir mano, kad savivaldybės biudžeto švietimo programoms įgyvendinti rengimas, įtakoja priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje. Panašiai mano 17,50% specialistų, tačiau dauguma jų pažymėjo +8 – 30%. Tai rodo, kad specialistai nelenkė manyti, kad šis veiksnys labai įtakoja priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą. Kadangi lėšas savivaldybei skiria vyriausybės įstaigos, tai ekspertai, kurių dauguma atstovauja švietimo ir mokslo ministerijai lenkė manyti, kad šis veiksnys turi labai didelę reikšmę.

14 pav. Tikslinių švietimo programų įtaka švietimo įgyvendinimui

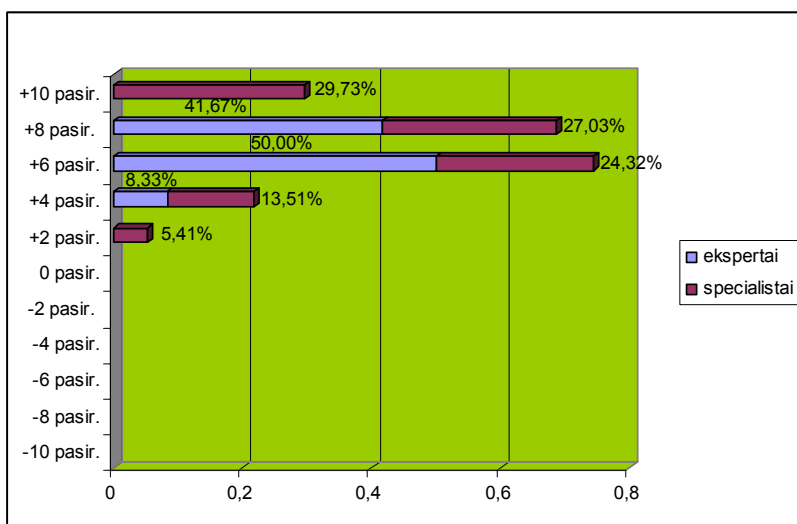
Kaip ir 13 pav., taip ir 14 pav. išryškėja tendencija, kad ekspertai mato didelę šių veiksnių įtaką priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimui savivaldybėse. 75% ekspertų įvertino +10. Specialistai daugiausiai davė +8 – 39,39%. Iš šių duomenų galima daryti išvadas, kad ekspertai teigiamiau vertina vykdomus procesus savivaldybėje, negu specialistai. Viena iš priežasčių gali būti, kad specialistai artimiau susipažinę su esama padėtimi savo savivaldybėje ir mato esamus trūkumus, o ekspertai vertina bendrą situaciją šalyje.

15 pav. Pasiūlymų dėl švietimo įstaigų tinklo formavimo teikimas savivaldybių taryboms

15 pav. matyti, kad daugiausiai specialistų pasirinko +10 – 34,21%, tačiau 91,67% ekspertų mano, kad įtaka dar didesnė ir pasirinko +10. Taigi galime teigti, kad ekspertų ir specialistų nuomonės panašios, pasiūlymai dėl švietimo įstaigų tinklo formavimo teikimo savivaldybėms turi įtaką priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimui.

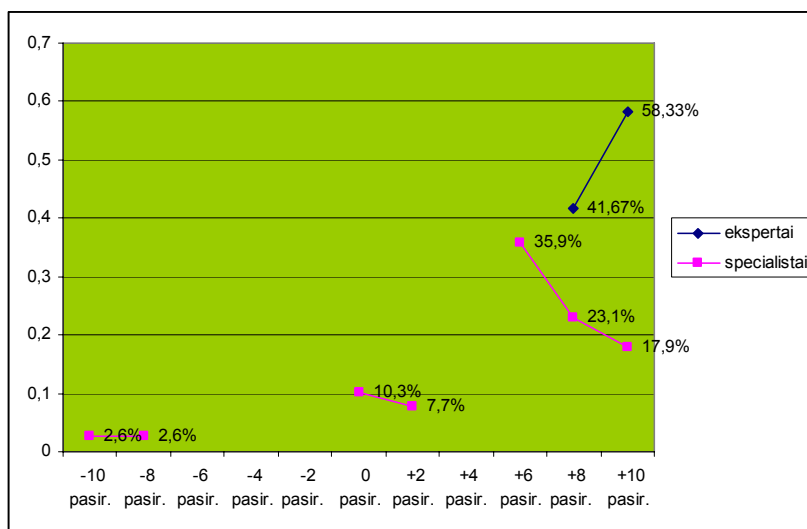
16 pav. Informacijos gyventojams apie priešmokyklinį ugdymą savivaldybėje teikimas

Nagrinėjant ar informacijos gyventojams apie priešmokyklinį ugdymą savivaldybėse teikimas įtakoja priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą, specialistų ir ekspertų nuomonės išsiskyrė. 47,67% ekspertų pasirinko +8 ir 50% - +6, tuo tarpu 29,79% specialistų pasirinko +10 ir 27,03% -

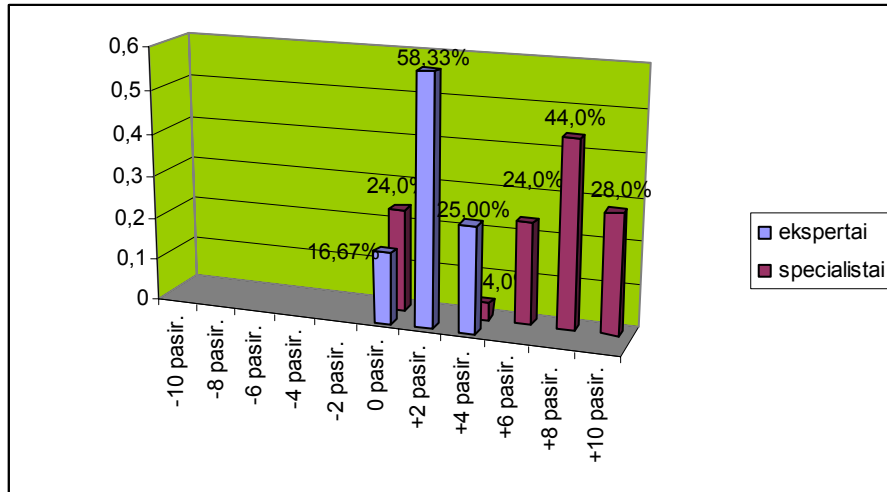
+8. Šie duomenys rodo, kad ekspertai šį veiksni vertina pesimistiškiau, nei specialistai ir, kad tai neduoda naudos priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimui. Tačiau atliekant tyrimą detaliau (žr. 3 lentelę) išaiškėja, kad ekspertai ir specialistai teigia, kad informacijos skleidimas apie priešmokyklinį ugdymą turi labai didelę reikšmę priešmokyklinio ugdymo plėtojimui ir tėvų aktyvumui leidžiant vaikus į priešmokyklinio ugdymo grupes.

17 pav. Švietimo pagalbos įstaigų steigimas

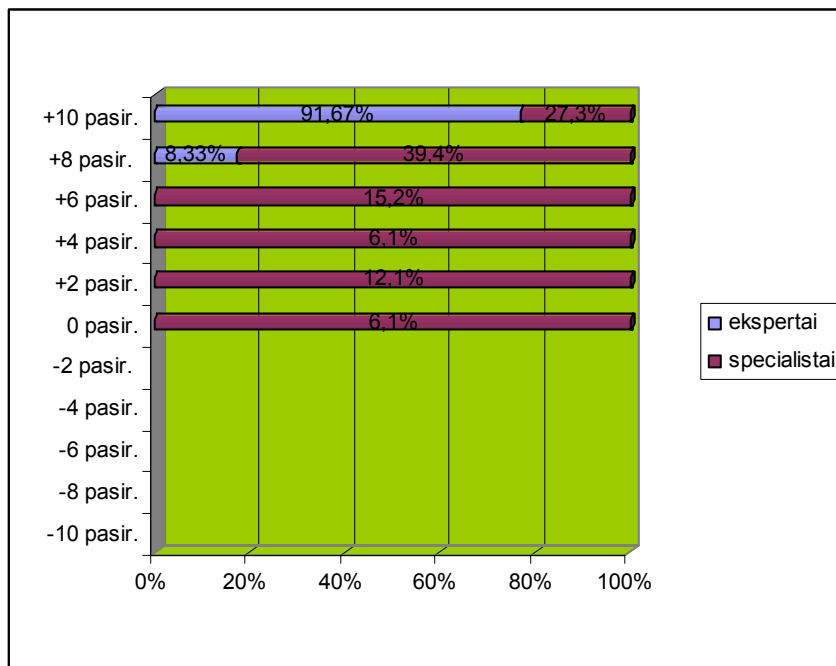
Tyrime tiriant švietimo pagalbos įstaigų steigimo įtaką priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimui savivaldybėje išryškėjo labai įdomus duomenys (žr.17 pav.).Ekspertai pasirinko +10 – 58,33% ir +8 – 41,67% ir tai rodo jų teigiamą vertinimą į šią funkciją. Tačiau specialistai daug prasčiau įvertino +10 pasirinko tik 17,9%, daugiausiai pasirinko +6 – 35,9%. Pasitaikė ir labai neigiamų nuomonių specialistų tarpe, buvo pasirinkta -10 ir -8, jų buvo 2,6%. Tai rodo, kad švietimo pagalba funkcionuoja nepakankamai gerai arba ji visai nevykdoma savivaldybėse.

18 pav. Užmokesčio dydžio už vaikų neformalųjį švietimą nustatymas

Nagrinėjant užmokesčio dydžio už vaikų neformalųjį švietimą nustatymą ekspertų ir specialistų nuomonės nesutapo (žr. 18 pav.). 58,33% ekspertų pasirinko +2 ir mano, kad tai mažai įtakoja priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėse, tuo tarpu specialistai labai teigiamai vertina šį veiksni ir mano, kad tai įtakoja, net 44% pasirinko +8 ir 28% pasirinko +10. Tačiau nemažai respondentų pasirinko 0, 24% ekspertų ir 16,67% specialistų. Tai rodo, kad dalis respondentų nėra tikri ar šis veiksnys įtakoja ar neįtakoja priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą.

19 pav. savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų apskaitos vykdymas

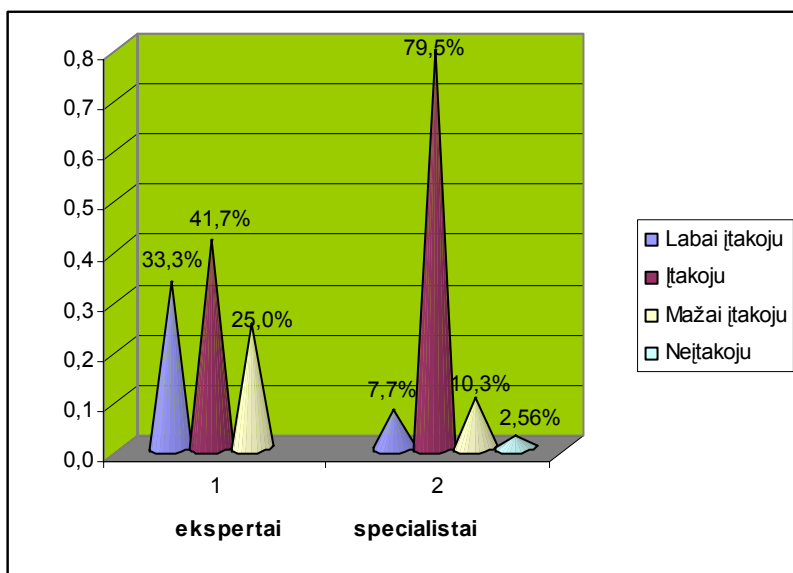

19 pav. matome, kad daugiausiai ekspertų pasirinko +10 – 91,67% ir iš to galima daryti išvadas, kad savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų apskaitos vykdymas labai svarbus veiksnys įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą. Tuo tarpu specialistai pasirinko daugiausiai +8 – 39,4%. Taip pat ekspertai rinkosi +6 – 15,2%; +4 – 6,1%; +2 12,1% ir 0 – 6,1%. Tai rodo, kad vaikų apskaita savivaldybėje vykdoma labai menkai arba visai nevykdoma.

Apibendrinant veiksnius įgalinčius įtakoti įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą savivaldybėse, galima teigti, kad daugumoje klausimų ekspertų ir specialistų nuomonės nesutapo ir išsiskyrė. Tai rodo, kad šalyje nėra iki galo aišku kaip ir kas turėtų įtakoti priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėse.

Iš veiksnių aprašymo kyla klausimas koks ekspertų vaidmuo ir kaip jie patys vertina savo vaidmenį įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą (žr. 20 pav.).

20 pav. Respondentų vaidmuo įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą.

Dauguma specialistų teigė, kad įtakuoja priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėse – 79,5%. Jie savo vaidmenį apibūdino, kaip įtakojantys asmenys priešmokyklinių grupių steigimą ikimokyklinėse įstaigose ir bendrojo lavinimo mokyklose, išsiaiškinimas rajone priešmokyklinio amžiaus vaikų skaičiaus, analizė apie priešmokyklinio ugdymo poreikį, ruošimas savivaldybės tarybai įvairių sprendimų projektus, susijusius su priešmokykliniu ugdymu. Informuojantys visuomenę ir tėvus apie priešmokyklinio ugdymo grupes, tėvų ir pedagogų konsultavimas, metodinės tarybos ir metodinių ratelių veiklos koordinavimas.

Tuo tarpu ekspertų pasisakė 41,7%, kad įtakoja priešmokyklinį ugdymą. Dauguma savo įtaką komentavo taip kad, jie yra tyrime nagrinėjamos srities nacionalinio lygmens švietimo vadybininkai, todėl, jie daro poveikį priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimo politikai per teisinę bazę(rengia, koreguoja tesės aktus).Inicijuoja, projektus savivaldybėse, atlieka priešmokyklinio ugdymo stebėseną, jos pagrindu priima sprendimus dėl pagalbos teikimo savivaldybėms.

Kiek mažiau respondentų atsakė, kad jie labai įtakoja priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą. Ekspertai – 33,3% ir specialistai – 7,7%. Kaip matome specialistų nuomonių, kad labai įtakoja mažiau nei ekspertų. Tai leidžia manyti, kad ekspertai labiau žino savo vaidmenį ir kryptį įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą. Komentuojant atsakymą labai įtakoju, buvo panašiai argumentuojama kaip ir atsakius į klausimą įtakoju.

Pasitaikė ir atsakymų, kad respondentai mažai įtakoja arba nemato savo didelio vaidmens įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą. 25% ekspertų ir 10,3% specialistų.

Ekspertai savo mažą įtaką komentavo, kad yra labiau susiję su priešmokyklinio ugdymo turinio formavimu ir jo vertinimu, nei su jo įgyvendinimu savivaldybėse. Tuo tarpu specialistai teigė, kad priešmokyklinio ugdymo realizavimas labai priklauso nuo savivaldybės tarybos požiūrio į priešmokyklinį ugdymą, kuris dažniausiai būna neigiamas ir į specialistus žiūrima neigiamai. Buvo išsakyta nuomonė, specialisto vaidmuo mažas, nes savivaldybė maža ir visi vaikai lanko priešmokyklines grupes.

Šiame klausime pasitaikė specialistų nuomonė, kad neįtakoja priešmokyklinio ugdymo savivaldybėje – 2,56%, jie teigė, kad švietimo skyriaus vedėjas ir administracija labai gerai susipažinę su priešmokykliniu ugdymu ir jokios veiklos susijusios su šiuo švietimu nereikalauja.

3. Lentelė. Teigiami ir neigiami veiksniai savivaldybėje

<i>Respondentų skaičius (neigiamos ir teigiamos nuomonės)</i>	<i>Bent 3 teigiami veiksniai</i>	<i>Bent 3 neigiami veiksniai</i>
<u>Ekspertų</u> 9 žm. teig. 7 žm. neig	I. Priimtas 2006m. „LR socialinės paramos mokiniams įstatymas“, dėl vaikų nemokamo maitinimo, pagal kurį vaikai iš socialiai remtinų	I. nepakankamas savivaldybių administracijos dėmesys šiai sričiai.

	šeimų gauna nemokamą maitinimą ir taip bandoma užtikrinti vaiko gerovę.	
3 žm. teig. 8 žm. neig.	2. padidinti priešmokyklinio ugdymo pedagogo atlyginimai, 12.6 proc. Nuo rugsėjo 1d.	2. nepakankamai aiškiai apibrėžtos savivaldybės institucijų funkcijos ir atsakomybė.
9 žm. teig. 6 žm. neig.	3. padidėjo lėšų kiekis mokinio krepšelyje ugdymo priemonėms įsigyti 25proc.	3. neišspręstas pavėžėjimo klausimas toli gyvenančių vaikų nuo ugdymo įstaigos.
5 žm. teig. 5 žm. neig.	4. savivaldybėse daugiau dėmesio skiriama šiam reiškiniui, nes 2004-2008 LR Vyriausybės programoje buvo įteisinta nuostata įgyvendinti privalomą priešmokyklinį ugdymą.	4. vaikų apskaita nuo gimimo iki privalomojo mokymosi pradžios nevykdoma ir informavimas gyventojų yra nepakankamas.
<u>Specialistų</u> 11 žm. teig. 14 žm. neig.	1. Švietimo pagalba nelankančiam priešmokyklinio ugdymo įstaigos psichologine pedagogine tarnyba.	1. Labai mažas skaičius priešmokyklinio amžiaus vaikų, gyvenančių atokiose vietovėse, kuriose sunku organizuoti vaikų vežiojimą ir priešmokyklinį ugdymą.
	2. Priešmokyklinio amžiaus vaikų	2. Gaunama nepilna

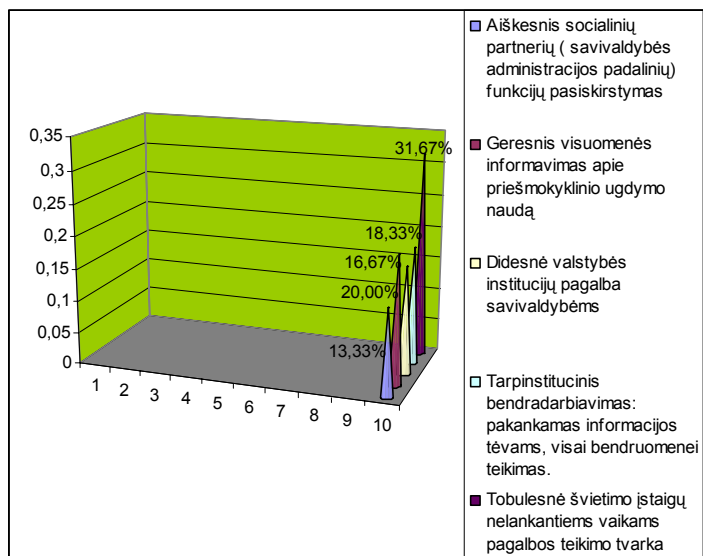
<p><i>6 žm. teig.</i></p> <p><i>10žm. neig.</i></p>	<p>gyvenančių savivaldybės teritorijoje, apskaitos vykdymas.</p>	<p>informacija apie priešmokyklinio ugdymo vaikus dėl nesutvarkytos savivaldybėje duomenų bazės.</p>
<p><i>10 žm. teig.</i></p> <p><i>7 žm. neig</i></p>	<p>3. Nuoseklesnis, platesnis visuomenės informavimas apie priešmokyklinį ugdymą ir išaugęs grupių poreikis.</p>	<p>3. neigiamas savivaldybės administracijos požiūris į priešmokyklinį ugdymą.</p>
<p><i>15 žm. teig.</i></p> <p><i>20 žm. neig.</i></p>	<p>4. didelis dėmesys ir rūpestis valstybės lygmeniu: operatyvus teisinės bazės, reglamentuojančios priešmokyklinį ugdymą, sukūrimas, pedagogų tobulinimo programos įgyvendinimas, metodinių rekomendacijų, priešmokyklinio ugdymo programos parengimas.</p>	<p>4. Didesnis tėvų, auginančių priešmokyklinio amžiaus vaikus, aktyvumas užsakant priešmokyklinį ugdymą.</p>

Kaip matyti iš 3 lentelės, čia pateikiami bent 3 teigiami ir bent 3 neigiami veiksniai įtakoję priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą šalyje per paskutinius mokslo metus. Kaip matyti iš specialistų ir ekspertų teigiamų veiksmių, jų nuomonės šiek tiek sutapo, tik ekspertai atsakė į klausimą labai globaliai ir iš politinės pusės, o specialistai pateikė informaciją siauriau ir kas būtent jų savivaldybėje aktualiausia ir svarbiausia. Ekspertai pateikė nuomonę apie išleistus teisės aktus ir finansavimo padidėjimą priešmokykliniam ugdymui. Specialistai taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad sukurtos teisinės bazės, reglamentuojančios priešmokyklinį ugdymą.

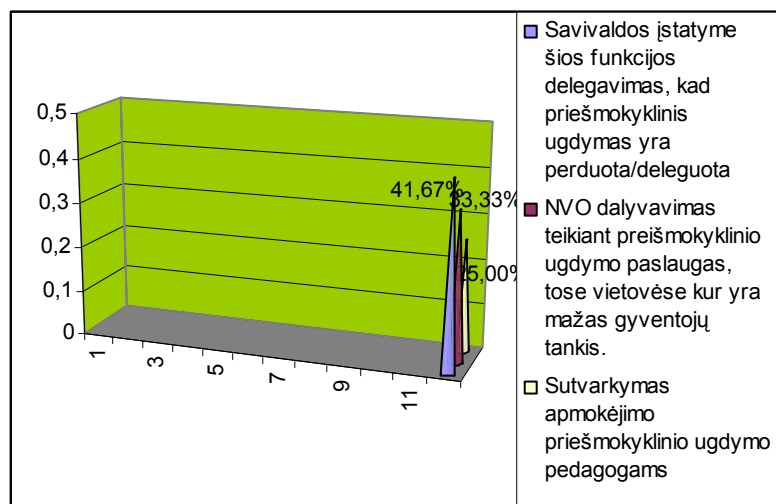
Vertinant neigiamus veiksmius ekspertų ir specialistų nuomonės sutapo, nes abi pusės pastebi vaikų pavėžėjimo problemas, nepakankamą savivaldybės administracijos dėmesį į priešmokyklinį ugdymą, taip pat mažų vaikų apskaita savivaldybėse, kuri šiuo metu vyksta labai vangiai.

3 bloko klausimų pabaigoje buvo pateikiamas klausimas kas galėtų padėti plėtoti priešmokyklinį ugdymą šalyje – savivaldybėje.

22 pav. Specialistų nuomonė, kas galėtų padėti plėtoti priešmokyklinį ugdymą

23 pav. Ekspertų nuomonė, kas galėtų padėti plėtoti priešmokyklinį ugdymą

Kaip matyti iš 22 pav. ir 23 pav. ekspertų ir specialistų nuomonės sutampa, kad reikia aiškiau paskirstyti savivaldybės funkcijas ir įteisinti tai įstatymuose, 41,67% ekspertų ir 13,33% specialistų. Taip pat daugelis specialistų pasisakė 33,33% už švietimo pagalbos tobulinimą vaikams nelankantiems priešmokyklinės grupės. Kalbant apie šią ir kitas problemas ekspertai siūlo NVO dalyvavimą teikiant priešmokyklinio ugdymo paslaugas, vietovėse kur yra mažas gyventojų tankis, pasisakė 25%.

Ekspertai atkreipia dėmesį, kad reikėtų sutvarkyti apmokėjimo tvarką priešmokyklinio ugdymo pedagogams – 25% respondentų. Specialistai panašiai pateikia šią problemą teigdami, kad turi būti skiriama didesnė valstybės institucijų pagalba savivaldybėms – 16,67% respondentų.

Išanalizavus visus tyrimo metu surinktus duomenis, galima pasakyti, ar tyrimo pradžioje kelta hipotezė yra teisinga.

Hipotezė, kad savivaldybės administracijos Švietimo padalinio vykdoma veikla nepakankama tam, kad įgyvendinti efektyvų visuotinį priešmokyklinį ugdymą yra teisinga. Tyrimas parodė, kad švietimo padalinys galėtų atlikt koordinuojantį vaidmenį telkiant kitas savivaldos institucijas įgyvendinant ir plėtojant priešmokyklinį ugdymą.

2.2. Tyrimo išvados

Atlikus tyrimą ir išanalizavus surinktus duomenis, galima padaryti tokias **išvadas**:

Ekspertų ir specialistų nuomonės sutapo šiais klausimais:

1. ekspertai ir specialistai palankiai vertina valdymo institucijų vykdomą priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimo politiką;
2. savivaldybių institucijų veikla įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą yra labai svarbi;
3. labai aktualios išlieka vaikų pavėžėjimo, maitinimo problemos;
4. priešmokyklinis ugdymas savivaldybėse dažniau prieinamas nei neprieinamas;
5. sprendžiant priešmokyklinio ugdymo prieinamumo klausimus neužtenka vien specialisto veiklos, reikia ir savivaldybės Tarybos didesnio palaikymo ir įsipareigojimų

Ekspertų ir specialistų nuomonės nesutapo šiais klausimais:

1. ekspertai palankiau vertina priešmokyklinio ugdymo situaciją šalyje ir savivaldybėje nei specialistai;
2. dauguma ekspertų teigė, kad už priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje atsako švietimo skyriaus vedėjas, specialistas, savivaldybės Taryba, tuo tarpu specialistai teigė – pagrindinis priešmokyklinį ugdymą įtakojantis asmuo savivaldybėje yra – specialistas;

3. ekspertai mano, kad informacijos apie gyventojų švietimo poreikius rinkimas ir analizė labai įtakoja visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje, deja specialistai nemano, kad tai stipriai įtakotų šį reiškinį;
4. specialistai abejoja, kad strateginių švietimo planų rengimas įtakoja priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą, tačiau su tuo nesutinka ekspertai;
5. ekspertai mano, kad mokesčio dydis, kurį nustato steigėjas už vaikų neformalųjį švietimą neįtakoja įtakoja priešmokyklinio ugdymo plėtros, tuo tarpu specialistai šį reiškinį laiko labai svarbiu.

Apžvelgus specialistų ir ekspertų nuomones, autorė pastebi tokią tendenciją, kad ekspertai priešmokyklinio ugdymo plėtrą labiau sieja su situacijos analize pagrįstų sprendimų priėmimu ir visos savivaldybės administracijos (meras, administratorius, Taryba, švietimo padalinys) dalyvavimu ją įgyvendinant. Tuo tarpu specialistai linkę labiau prisiimti atsakomybę patys ir priešmokyklinio ugdymo plėtotę sieja ne su situacijos analize grįstais sprendimais, o su savivaldybės Tarybos skiriamu papildomu finansavimu.

IŠVADOS

Atliktos teorinės studijos bei praktinis tyrimas leidžia pateikti kai kuriuos apibendrinimus:

1. Priešmokyklinis ugdymas nevienodai prieinamas skirtingose savivaldybėse skirtingu visuomenės sluoksnių šeimų vaikams, tai įtakoja teisinės bazės, reglamentuojančios priešmokyklinį ugdymą, ypatumai ir savivaldybių institucijų požiūrių į šį reiškinį skirtumai.
2. Priešmokyklinis ugdymas nėra reglamentuotas Vietos savivaldos įstatyme, tačiau pagal Švietimo įstatymą už jo įgyvendinimą atsako savivaldybės. Toks priešmokyklinio ugdymo reglamentavimo dėmės stygius, lemia tai, kad įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą iškyla problemos dėl valstybės ir savivaldybių institucijų atsakomybės pasiskirstymo.
3. Savivaldybių Tarybų priimamus sprendimus dėl priešmokyklinio ugdymo dažnai nulemia švietimo padalinio specialisto kompetencija.
4. Pasitaikantis tėvų abejingumas dėl vaiko brandinimo mokyklai priešmokyklinio ugdymo institucijoje, todėl būtina tinkamai tėvus informuoti apie priešmokyklinį ugdymą ir jo teikiamą naudą vaikui.
5. Didesnis dėmesys turi būti kreipiamas švietimo pagalbos teikimui vaikams, nelankantiems priešmokyklinės ugdymo grupės.
6. Daugiau lėšų priešmokykliniam ugdymui tiek iš valstybės, tiek iš savivaldybės biudžetų padėtų sparčiau plėtoti priešmokyklinį ugdymą.
7. Iškelta darbo hipotezė, kad savivaldybės vaidina pagrindinį vaidmenį įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą yra teisinga. Tai akivaizdžiai parodė atlikta praktinė ir teorinė darbo analizė, kuomet išryškėjo koki svarbų vaidmenį atlieka savivaldybės įgyvendindamos visuotinį priešmokyklinį ugdymą.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Būtina skatinti visų suinteresuotų institucijų glaudų bendradarbiavimą, į savivaldybių administracijos švietimo padalinių sprendžiamus klausimus įtraukti seniūnijas, vaiko teisių apsaugos tarnybas, nevyriausybinės organizacijas ir kt.;
2. Aiškiau apibrėžti savivaldybės administracijos direktoriaus, mero, Tarybos funkcijas ir atsakomybę LR vietos savivaldos įstatyme;
3. Norint spręsti priešmokyklinio ugdymo plėtros klausimus reikalinga peržiūrėti valdymo institucijų vaidmenis bei atsakomybę;
4. Savivaldybėms tikslinga atlikti situacijos analizę, nustatyti prioritėtines sritis ir efektyviau panaudoti biudžeto lėšas vaikų vežiojimui, maitinimui, higienos normų užtikrinimui;
5. Savivaldybės turėtų atlikti išsamesnius reikalingos švietimo pagalbos poreikio tyrimus ir jų pagrindu modeliuoti pagalbos teikimą;
6. Geriau ir intensyviau informuoti visuomenę apie priešmokyklinio ugdymo naudą per vietinę žiniasklaidą, skelbimus mokyklose, darželiuose, parduotuvių skelbimų lentose;
7. Vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymosi pradžios apskaita seniūnijose ir savivaldybėse padėtų išsiaiškinti priešmokyklinio ugdymo poreikį savivaldybėje;
8. Tobulinti priešmokyklinio ugdymo pedagogų apmokėjimo tvarką.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33 – 1014.
2. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.
3. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 45-1708.
4. Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 101 - 2015.
5. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 55 – 1049.
6. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 63- 2853.
7. Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 73-2755.
8. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 146-5303.
9. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1990, Nr. 34 – 823.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 metų vasario 5 d. nutarimas Nr. 128 „Dėl apskričių viršininkų ir savivaldybių administracijos švietimo padalinių bendrųjų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 21 – 643.
11. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 metų liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 “Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 nuostatų“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 71 - 3216.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 metų sausio 24 d. nutarimas Nr. 82 „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“ // Valstybes žinios. 2003, Nr. 71 – 3216.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 metų rugpjūčio 4 d. nutarimas Nr. 889 „Dėl mokyklinio amžiaus vaikų iki 16 metų apskaitos tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1994, Nr. 39-713.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 metų spalio 17d. nutarimas Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2006 - 2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr.112 - 4273.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 metų spalio 19 d. nutarimas Nr. 1110 „Dėl mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2006 - 2008 metų programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 126 – 4497.

16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 metų rugsėjo 30 d. nutarimas Nr. 1231 „Dėl naujos mokytojų darbo apmokėjimo sistemos įgyvendinimo programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 146 - 5310.
17. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2000 metų lapkričio 9d. įsakymas Nr. 1374 „Priešmokyklinio ugdymo koncepcija“ // Valstybės žiniose neskelbiamas.
18. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 metų birželio 25d. įsakymas Nr. 918 „Dėl rekomendacijų savivaldybėms dėl centralizuoto vaikų priėmimo į švietimo įstaigų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 69 – 3147.
19. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 metų spalio 15d. įsakymas Nr. 1434 „Priešmokyklinio ugdymo priemonės samprata“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 101 – 4566.
20. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 metų spalio 29d. įsakymas Nr. 1478 „Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas“ // Valstybės žinios.
21. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2005 metų birželio 22d. įsakymas Nr. 1180 „Dėl priešmokyklinio ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 84 – 3118.
22. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 metų gruodžio 16d. įsakymas Nr. 1809 „Dėl švietimo pagalbos nelankančiam ugdymo įstaigos 5 – 6 metų vaikui teikimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios: 2004, Nr. 8 – 211.
23. Astrauskas A. Valstybės valdžios ir valdymo institucijos Lietuvoje 1998 metais. V., JTPO, LR VRSRM, 1998.
24. Astrauskas A. Vietos savivaldos, savivaldybės valdžios samprata – Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 2002.
25. Bauman Z. Globalizacija: pasekmės žmogui. - Vilnius: Strofa, 2002.
26. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymo (si) programa. - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
27. Birmontienė T. Jarašiūnas E. Kūris E. Lietuvos Konstitucinė teisė – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002
28. Dereškevičius P. Lietuvos švietimo reformos gairės. - Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993.
29. Informatika. Laboratoriniai darbai. 1 dalis. – Kaunas: Technologija, 2002.
30. Priešmokyklinis ugdymas. Pirma knyga. Straipsnių rinkinys. - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002.

31. Priešmokyklinis ugdymas. Antra knyga. Straipsnių rinkinys. - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
32. Priešmokyklinis ugdymas. Trečia knyga. Straipsnių rinkinys. - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
33. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. - Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
34. Švietimo gairės. 2003 – 2012 metų projektas.- Vilnius: AB spauda, 2002.
35. Smelser N. Sociology, New- Jersey, Prentice Hall, 1988 (leidimas rusų kalba). – Maskva: Feniks, 1994.
36. Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas. Monografija. Atsk. redakt. prof. Puškorius S. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla, 2006.
37. Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas. - antrasis leidimas 2002 02 25. - Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.
38. Lietuvos apskritys. Ekonominė ir socialinė raida 2003. - Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2004.
39. Lietuvos apskritys 2005. – Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2006.
40. Leonas P. Teisės enciklopedija. V. 1995.
41. Kučinskaitė J. Bandomieji triušiai // Veidas. 2006 rugpj. 24, Nr. 34.
42. Puškorius S. Viešojo sektoriaus institucijų administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla, 2002.
43. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2004 metų pranešimas. – Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2005.
44. 2005 – 2006 metų statistikos duomenys. Lietuvos vaikai 2003. – Vilnius: Statistikos departamentas, 2004.
45. Švietimas savivaldybėse 2003 metais. – Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
46. Viešojo administravimo reforma Lietuvoje. Konferencijos protokolai. – Kaunas: Spaudos praktika, 1997.
47. Viešasis administravimas. Kauno technologijos universitetas. – Kaunas: Technologija, 1999.
48. Želvys R. Švietimo organizacijų vadyba – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2003.
49. 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas, 2005 //

<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/getfmt?C1=e&C2=263497>: prisijungimo laikas: 2006 – 09 – 29.

50. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 rugsėjo 30d. įsakymas Nr. 1962 „Dėl ekspertų komisijos sudarymo // <http://www.smm.lt/veikla/tek.htm>; prisijungimo laikas: 2006 – 07- 22.
51. Švietimo ir mokslo ministerijos veiklos ataskaita, 2005 // http://www.smm.lt/svietimo_bukle/ataskaitos.htm; prisijungimo laikas: 2006-05-18.
52. Parsons, Talcott 1951. The social System. Free Press // http://en.wikipedia.org/wiki/Talcott_Parsons; prisijungimo laikas: 2006- 07 –15.
53. Statistikos departamentas. Pedagogų skaičius 2005-2006 mokslo metų pradžioje // <http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1301>; prisijungimo laikas: 2006 – 09 -26.
54. Lietuvos vaikų brandumo mokyklai tyrimo mokslinė analizė – Vilnius, 2002 // http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/BrAtaskT.doc; prisijungimo laikas: 2006 – 08 – 15.
55. Socialinės paslaugos šeimoms, auginančioms vaikus: būklė ir perspektyvos. Sociologinio tyrimo ataskaita. – Vilnius, 2001 // http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/antraste.doc; prisijungimo laikas: 2006 – 06 – 17.

SANTRAUKA

Šiame magistro baigiamajame darbe „Savivaldybių institucijų veikla įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą“ analizuojamos savivaldybių institucijų funkcijos, jų atsakomybė įgyvendinant ir plėtojant priešmokyklinį ugdymą. Siekiama nustatyti, kokie veiksniai įtakoja priešmokyklinio ugdymo plėtrą. Nors Lietuvoje priešmokyklinis ugdymas yra visuotinis, tačiau savivaldybėse ne visi vaikai lanko priešmokyklines grupes. Dažniausiai į nelankančiųjų tarpą patenka socialinės rizikos, socialinę atskirtį patiriančių šeimų vaikai. Siekiant, kad visi vaikai turėtų vienodas starto galimybes mokyklai, reikalinga plėtoti priešmokyklinį ugdymą, prioritetą teikiant socialinei rizikai, socialinei atskirčiai mažinti.

Lietuvoje pagal dabar galiojančius LR teisės aktus už priešmokyklinio ugdymo plėtojimą atsakingos savivaldybės, tačiau dėl reiškinių naujumo ir skirtingo savarankiškos funkcijos supratimo atskirose savivaldybėse yra daug neaiškumų ir neapibrėžtumo.

Darbe aptariamos teorinės šio reiškinių plėtotės prielaidos atliekant teisės aktų, reglamentuojančių priešmokyklinį ugdymą analizę, o praktinėje dalyje siekiama įvertinti savivaldybės institucijų vaidmenį įgyvendinant šį reiškinį. Teorinėje dalyje apibrėžiamos priešmokyklinio ugdymo, valdymo institucijų sąvokos, raida, analizuojama savivaldybės ir valdymo institucijų sąveika. Praktinėje dalyje nagrinėjamas atliktas tyrimas, kuris atskleidžia savivaldybės institucijų atliekamų funkcijų kokybę įgyvendinant priešmokyklinį ugdymą. Autorės pateiktos išvados ir rekomendacijos sudaro pagrindą tobulinti priešmokyklinio ugdymo plėtrą savivaldybėse.

SUMMARY

The master's final paper „The implementation of municipality actions for general pre – school education“ analyses the implementation and development of municipality functions. Trying to define, what elements implement development of pre – school education. Besides that pre – school education are general, not all children have a opportunity to attend pre – school groups. Quite often these children are from families, who are on social risk. That's why priority on this issues is very important, that every child will get the same school start opportunity as everyone at his age and we have to pay more attention to reduce it.

Lithuanian law regulate that municipality institutions are responsible to implement pre – school education. However municipality has their own functions, independent from government power. That brings a lot of indetermination who has to implement pre – school education. There are no exact regulations or statements who's functions are to implement this education.

The master's final paper consists theory part, where analyzes law which regulate pre – school education and practical part - analyses the implement power of pre- school education of municipality. Theory part consists of conception and process of pre – school education and municipality, also reflect communication between government and municipality institutions. Practical part consists of research, which revelate quality of municipality functions in order to implement pre – school education. Deductions and guidelines of this final paper gives reason for municipality to improve pre – school education.

1 priedas. Eksperto anketa

Gerb. eksperte,

Lietuvoje sparčiai plėtojamas priešmokyklinis ugdymas, tačiau priešmokyklinio amžiaus vaikų, lankančių priešmokyklinės grupės dalis nuo to amžiaus vaikų ir grupių skaičiaus augimas atskirose savivaldybėse nevienodas.

Norėtume sužinoti Jūsų nuomonę, kas įtakoja priešmokyklinio ugdymo plėtrą savivaldybėse, kas padeda ir kas trukdo. Jūsų atsakymai padės įvertinti atskirų savivaldybės institucijų vaidmenį plėtojant priešmokyklinį ugdymą ir numatyti valdymo tobulinimo kryptis ir būdus.

Klausimyne pateiktų duomenų anonimiškumas garantuojamas.

Bendra priešmokyklinio ugdymo situacija šalyje

1. Kaip vertinate priešmokyklinio ugdymo situaciją Lietuvoje?
 1. Labai gerai
 2. Gerai
 3. Patenkinamai
 4. Blogai
 5. Labai blogai
 6. Nežinau

2. Ką manote apie priešmokyklinio ugdymo prieinamumą šalies gyventojams?
 1. Labai prieinamas
 2. Prieinamas
 3. Patenkinamas
 4. Neprieinamas
 5. Labai neprieinamas

3. Kaip apibūdintumėte švietimo pagalbos priešmokyklinių grupių nelankančiam vaikui prieinamumą Lietuvoje?
 1. Labai geras
 2. Geras
 3. Nepakankamas
 4. Blogas
 5. Nežinau

4. Kas Lietuvoje atsako už visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą?
 1. Savivaldybės taryba
 2. Apskritis viršininkas
 3. Meras
 4. Administratorius
 5. Švietimo skyriaus vedėjas
 6. Specialistas

7. Nežinau
5. Kaip vertinate valstybės institucijų (ministerijų) pagalbą įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą?
1. Visiškai pakankama
 2. Pakankama
 3. Daugiau nepakankama nei pakankama
 4. Visiškai nepakankama
 5. Nežinau

Veiksniai, itakojantys visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą šalyje

6. Kurios iš švietimo atliekamų funkcijų labiausiai padeda įgyvendinti visuotinį priešmokyklinį ugdymą? *Skalėje nuo -10 iki +10 pažymėkite vietą, kuri Jūsų nuomone labiausiai išreiškia funkcijos įtaką priešmokykliniam ugdymui.*

1. Informacijos apie gyventojų švietimo poreikius rinkimas ir analizė

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

2. Strateginių švietimo planų rengimas

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

3. Metinių švietimo veiklos programų rengimas ir įgyvendinimas

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

4. Savivaldybės biudžeto švietimo programoms įgyvendinti rengimas

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

5. Tikslinių švietimo programų rengimas ir įgyvendinimas

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

6. Pasiūlymų dėl švietimo įstaigų tinklo formavimo teikimas savivaldybių taryboms

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

7. informacijos gyventojams apie priešmokyklinį ugdymą savivaldybėje teikimas

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

8. Švietimo pagalbos įstaigų steigimas

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

9. Užmokeščio dydžio už vaikų neformalųjį švietimą nustatymas

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

10. Savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų apskaitos vykdymas

-10	-8	-6	-4	-2	0	+2	+4	+6	+8	+10
-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	-----

7. Ką manote apie savo asmeninį vaidmenį įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą?

1. Labai įtakoju
2. Įtakoju
3. Mažai įtakoju
4. Neįtakoju

Pakomentuokite atsakymą:

8. Išvardinkite bent tris, Jūsų nuomone, teigiamus veiksnius, įtakojusius priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą šalyje per paskutinius mokslo metus?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

9. Išvardinkite bent tris, Jūsų nuomone, neigiamus veiksnius, įtakojusius priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą šalyje per paskutinius mokslo metus?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

10. Kas, Jūsų nuomone, galėtų padėti plėtoti priešmokyklinį ugdymą šalyje?

Demografiniai duomenys

11. Jūsų lytis:

1. Vyras
2. Moteris

12. Kokiai amžiaus grupei Jūs priklausote?

1. 24 – 28 m.
2. 29 – 34 m.
3. 35 – 40 m.
4. 41 – 46 m.
5. 47 ir daugiau

13. Jūsų išsimokslinimas:

1. Aukštesnysis pedagoginis
2. Aukštasis pedagoginis (neuniversitetinis)
3. Aukštasis pedagoginis (universitetinis)
4. Kita: _____

14. Kurioje institucijoje šiuo metu dirbate?

15. Jūsų darbo stažas švietimo srityje:

1. Iki 1m
2. 1 – 3m.
3. 3 - 5m.
4. Virš 5m.

Dėkojame už Jūsų atsakymus

2 priedas. Specialisto anketa

Gerb. specialiste,

Lietuvoje sparčiai plėtojamas priešmokyklinis ugdymas, tačiau priešmokyklinio amžiaus vaikų, lankančių priešmokyklinės grupės dalis nuo to amžiaus vaikų ir grupių skaičiaus augimas atskirose savivaldybėse nevienodas.

Norėtume sužinoti Jūsų nuomonę, kas įtakoja priešmokyklinio ugdymo plėtrą Jūsų savivaldybėje, kas padeda ir kas trukdo. Jūsų atsakymai padės įvertinti atskirų savivaldybės institucijų vaidmenį plėtojant priešmokyklinį ugdymą ir numatyti valdymo tobulinimo kryptis ir būdus.

Klausimynas yra anoniminio pobūdžio, todėl Jūsų nebus prašoma palikti savo vardo, pavardės arba kitų duomenų. Anonimiškumas garantuojamas.

Bendra priešmokyklinio ugdymo situacija savivaldybėje

1. Kaip vertinate priešmokyklinio ugdymo situaciją savo savivaldybėje?
 1. Labai gerai
 2. Gerai
 3. Patenkinamai
 4. Blogai
 5. Labai blogai
 6. Nežinau
2. Ką manote apie priešmokyklinio ugdymo prieinamumą Jūsų savivaldybės gyventojams?
 1. Labai prieinamas
 2. Prieinamas
 3. Patenkinamas
 4. Neprieinamas
 5. Labai neprieinamas
3. Kaip apibūdintumėte švietimo pagalbos priešmokyklinių grupių nelankančiam vaikui prieinamumą Jūsų savivaldybėje?
 1. Labai geras
 2. Geras
 3. Nepakankamas
 4. Blogas
 5. Nežinau
4. Kas atsakingas už visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą Jūsų savivaldybėje?
 1. Savivaldybės taryba
 2. Apskritis viršininkas
 3. Meras
 4. Administratorius
 5. Švietimo skyriaus vedėjas
 6. Specialistas
 7. Nežinau

5. Kaip vertinate valstybės institucijų (ministerijų) pagalbą įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą?

1. Visiškai pakankama
2. Pakankama
3. Daugiau nepakankama nei pakankama
4. Visiškai nepakankama
5. Nežinau

Veiksniai, įtakoiantys visuotinio priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą savivaldybėje

6. Kurios iš švietimo atliekamų funkcijų labiausiai padeda įgyvendinti visuotinį priešmokyklinį ugdymą? *Skalėje nuo -10 iki +10 pažymėkite vietą, kuri Jūsų nuomone labiausiai išreiškia funkcijos įtaką priešmokykliniam ugdymui. (-10 labai bloga įtaka, +10 labai gera įtaka).*

1. Informacijos apie gyventojų švietimo poreikius rinkimas ir analizė

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

2. Strateginių švietimo planų rengimas

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

3. Metinių švietimo veiklos programų rengimas ir įgyvendinimas

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

4. Savivaldybės biudžeto švietimo programoms įgyvendinti rengimas

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

5. Tikslinių švietimo programų rengimas ir įgyvendinimas

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

6. Pasiūlymų dėl švietimo įstaigų tinklo formavimo teikimas savivaldybių taryboms

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

7. informacijos gyventojams apie priešmokyklinį ugdymą savivaldybėje teikimas

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

8. Švietimo pagalbos įstaigų steigimas

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

9. Užmokeščio dydžio už vaikų neformalųjį švietimą nustatymas

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

10. Savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų apskaitos vykdymas

-10 -8 -6 -4 -2 0 +2 +4 +6 +8 +10

7. Ką manote apie savo asmeninį vaidmenį įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą savivaldybėje?

1. Labai įtakoju
2. Įtakoju
3. Mažai įtakoju
4. Neįtakoju

Pakomentuokite atsakymą:

8. Išvardinkite bent tris, Jūsų nuomone, teigiamus veiksnius, įtakojučius priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą Jūsų savivaldybėje per paskutinius mokslo metus?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

9. Išvardinkite bent tris, Jūsų nuomone, neigiamus veiksnius, įtakojučius priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimą Jūsų savivaldybėje per paskutinius mokslo metus?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

10. Kas, Jūsų nuomone, galėtų padėti plėtoti priešmokyklinį ugdymą Jūsų savivaldybėje?

Demografiniai duomenys

11. Jūsų lytis:

1. Vyras
2. Moteris

12. Kokiai amžiaus grupei Jūs priklausote?

1. 24 – 28 m.
2. 29 – 34 m.
3. 35 – 40 m.
4. 41 – 46 m.
5. 47 ir daugiau

13. Jūsų išsimokslinimas:

1. Aukštesnysis pedagoginis
2. Aukštasis pedagoginis (neuniversitetinis)
3. Aukštasis pedagoginis (universitetinis)
4. Kita: _____

14. Kurioje institucijoje šiuo metu dirbate?

15. Jūsų darbo stažas užimant specialisto pareigas:

1. Iki 1m
2. 1 – 3m.
3. 3 - 5m.
4. Virš 5m.

Dėkojame už Jūsų atsakymus